

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

DARJA RABZELJ

**MENTOR: PRED. MARKO KOSIN
SOMENTOR: ASIST. MAG. MILAN BRGLEZ**

DIPLOMACIJA NA NAJVIŠJI RAVNI: DRŽAVNIŠKI OBISKI

Diplomsko delo

LJUBLJANA 2003

KAZALO

SEZNAM KRATIC.....III

1. UVOD.....	1
1.1. DEFINICIJE OSNOVNIH POJMOV.....	4
1.1.1. Diplomacija.....	4
1.1.2. Osebna diplomacija na vrhu.....	5
1.1.3. Državniški obisk.....	5
1.1.4. Diplomatski protokol.....	6
1.2. METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA.....	6
1.2.1. Opredelitev predmeta in problema diplomskega dela.....	6
1.2.2. Opredelitev ciljev diplomskega dela.....	7
1.2.3. Opredelitev izhodiščnih tez.....	7
1.2.4. Uporabljena metodologija.....	8
2. RAZVOJ DIPLOMACIJE.....	9
2.1. DIPLOMACIJA ANTIČNE GRČIJE IN RIMA.....	10
2.2. DIPLOMACIJA BIZANCA IN PAPEŠKA DIPLOMACIJA.....	11
2.3. DIPLOMACIJA ITALIJANSKIH MESTNIH DRŽAVIC.....	13
2.4. FRANCOSKA DIPLOMACIJA.....	14
2.5. OBDOBJE KLASIČNE DIPLOMACIJE.....	15
2.5.1. Vloga šefa države v obdobju klasične diplomacije.....	17
2.6. OBDOBJE SODOBNE DIPLOMACIJE.....	18
2.6.1. Vloga šefa države v obdobju sodobne diplomacije.....	20
2.7. OBDOBJE DIPLOMACIJE NA VRHU.....	21
3. DRŽAVNIŠKI OBISKI.....	24
3.1. VRSTE DRŽAVNIŠKIH OBISKOV.....	25
3.2. URADNI OBISK NA NAJVIŠJI RAVNI.....	26
3.2.1. Vloga ceremoniala.....	26
3.2.2. Časti, privilegiji in imunitete.....	26
3.2.3. Prihod predhodnice.....	27
3.2.4. Stroški obiska.....	28
3.2.5. Čas trajanja obiska.....	28
3.2.6. Program obiska.....	29
4. DRŽAVNIŠKI OBISKI V SLOVENIJI.....	30
4.1. NAČRTOVANJE IN ŠTEVILO URADNIH OBISKOV V RS.....	31
4.2. CEREMONIAL URADNIH OBISKOV V RS.....	32
4.2.1. Priprave na obisk.....	32
4.2.2. Spremistvo ob obisku.....	34
4.2.3. Prihod šefa tuje države na uradni obisk v RS.....	34
4.2.4. Pogovori.....	36
4.2.5. Poseben program za soprogo gosta.....	36
4.2.6. Uporaba protokolarnih objektov.....	37
4.2.7. Svečani obed.....	37

4.2.8. Izmenjava odlikovanj in daril.....	38
4.2.9. Odhod šefa tuje države z uradnega obiska v RS.....	39
4.2.10. Zahvalno pismo za gostoljubje.....	40

5. NAJODMEVNEJŠI DRŽAVNIŠKI OBISKI V SLOVENIJI - ŠTUDIJE PRIMEROV.....	41
5.1. DVA OBISKA PAPEŽA JANEZA PAVLA II. (17.-19. maj 1996 in 19. september 1999).....	41
5.1.1. Program prvega papeževega obiska.....	41
5.1.2. Program drugega papeževega obiska.....	43
5.1.3. Komunikacijska podpora ob papeževih obiskih.....	43
5.1.4. Pomen papeževih obiskov za Slovenijo.....	44
5.2. OBISK PREDSEDNIKA ZDA BILLA CLINTONA (21. in 22. junij 1999).....	45
5.2.1. Program obiska.....	45
5.2.2. Komunikacijska podpora obisku.....	46
5.2.3. Pomen obiska za Slovenijo.....	47
5.3. AMERIŠKO-RUSKI VRH OZ. SREČANJE BUSH-PUTIN (16. junij 2001)....	48
5.3.1. Program srečanja.....	50
5.3.2. Komunikacijska podpora dogodku.....	51
5.3.3. Pomen srečanja za Slovenijo.....	52
5.4. SREČANJE PREDSEDNIKOV DRŽAV SREDNJE EVROPE (31. maj in 1. junij 2002).....	53
5.4.1. Program srečanja.....	54
5.4.2. Komunikacijska podpora srečanju.....	55
5.4.3. Pomen srečanja za Slovenijo.....	55
6. ZAKLJUČEK.....	57
7. VIRI.....	60

SEZNAM KRATIC

BiH – Bosna in Hercegovina

DN – Društvo narodov

EU – Evropska unija

G8 – skupina osmih gospodarsko najrazvitejših držav sveta

MDS – Mednarodni denarni sklad

NATO – (*North Atlantic Treaty Organisation*) Organizacija severnoatlantske pogodbe

OZN – Organizacija združenih narodov

RS - Republika Slovenija

UNESCO – (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo

UNICEF – (*United Nations International Children's Emergency Fund*) Mednarodni sklad Združenih narodov za pomoč otrokom

UVI – Urad vlade za informiranje

ZDA – Združene države Amerike

1. UVOD

Med najpomembnejše funkcije diplomacije, ki jo širše definiramo kot dejavnost predstavnikov države v odnosih z drugimi državami, sodijo predstavljanje, posredovanje informacij ter spodbujanje bilateralnih in multilateralnih odnosov med državami. Navedene funkcije so sestavni del diplomacije že vse od njenih začetkov, pa vendar so razprave o spremenjeni vlogi diplomacije dandanes vse pogostejše. Spremembe so opazne tako v številu akterjev, ki nastopajo v mednarodnih odnosih, kot pri sami vsebini, ki jo sodobna diplomacija zajema.

V preteklosti so bila povod za osebna srečanja najvišjih državnih predstavnikov predvsem nesoglasja med državami ali pa so se tedanji državni vladarji posluževali medsebojnih srečanj zaradi svojevrstne pompoznosti in publicitete, ki so jo taki dogodki pritegnili. Značilen primer so bili razni svečani dogodki, npr. poroke vladarjev ali članov njihovih družin. Državniški obiski so bili torej bolj izjema kot pravilo, že nekaj desetletij pa temu ni več tako. Po drugi svetovni vojni je t. i. 'predsedniška in premierska diplomacija' nedvomno v močnem porastu. Tovrsten proces obiskovanja in pogovorov med najvišjimi predstavniki prijateljskih in včasih tudi sovražnih držav bi lahko celo primerjali z medsebojnimi obiski evropskih suverenov v 19. stoletju, ki so na ta način utrjevali medsebojne družinske in politične vezi.

Vodenje osebne diplomacije z bilateralnimi srečanji državnih voditeljev in številni državniški vrhovi oziroma summiti, kjer se na enem mestu zbere večje število državnikov, so seveda predvsem odziv na zahteve demokratizacije politike in z njo povezane pravice širše javnosti do informiranja o delovanju oblasti. Zanimanje javnosti za take dogodke je veliko in zlasti srečanja najpomembnejših svetovnih politikov so medijsko dobro pokrita in predstavljajo izvrstno priložnost za promocijo. Številne tiskovne konference in intervjuji so namreč sestavni del državniških srečanj, zato lahko državniki poleg medsebojne izmenjave mnenj 'izkoristijo' prisotnost medijev tudi za morebitne druge namene, npr. preusmeritev pozornosti javnosti iz domačih na mednarodne zadeve.

Seveda pa so državniški obiski koristni tudi sicer. Državni voditelji se na ta način osebno spoznavajo ter vzpostavljajo in krepijo medsebojne odnose. Čeprav imajo nekateri med njimi v zunanji politiki odločilnejšo vlogo, spet drugi pa le simbolno, je njihovo angažiranje v

mednarodnih odnosih velikega pomena za vsako državo. Tudi za Slovenijo, za katero se zdi, da je v letih po osamosvojitvi - hote ali nehote - posvečala diplomaciji na vrhu pomembno vlogo. Dejstvo je, da smo v Sloveniji gostili številne obiske tujih šefov držav. Glede na njihov pomen, bi jih lahko razdelili v tri skupine:

- Prvo predstavljajo obiski visokih državnikov sosednjih držav. Vse sosednje države so namreč Sloveniji že v času osamosvajanja izkazovale veliko politično in moralno podporo in naši medsebojni odnosi so pretežno na zavidljivi ravni - to velja predvsem za Madžarsko in Avstrijo, pa tudi za Italijo. Največ še odprtih vprašanj obstaja ta hip v odnosih s Hrvaško, vendar je njihov pretežni del povezan z vprašanji nasledstva nekdanje Jugoslavije. Na uradne obiske v našo državo so že prišli šefi vseh sosednjih držav, veliko pa je bilo tudi obiskov predsednikov vlad in zunanjih ministrov.
- V drugo skupino državnih obiskov v Sloveniji bomo uvrstili obiske iz držav Srednje in Jugovzhodne Evrope. S temi državami ima Slovenija zelo intenzivne odnose, zato so bili njihovi najvidnejši politiki pogosti gosti naše države. Poleg posamičnih obiskov iz Češke, Poljske, Romunije, Bolgarije in Grčije moramo tu izpostaviti srečanje šefov srednjeevropskih držav, ki ga je Slovenija gostila že dvakrat: leta 1997 v Piranu ter leta 2002 na Bledu. Med članicami EU velja posebej omeniti Nemčijo, saj je bila v času osamosvajanja naša poglavitna zagovornica in je v odločilnem trenutku veliko prispevala k mednarodnemu priznanju s strani evropskih držav. Zasluga za to gre predvsem nekdanjemu nemškemu zunanjemu ministru Hansu-Dietrichu Genscherju, ki je že februarja 1992 uradno obiskal Slovenijo, kasneje pa sta bila pri nas na obisku tudi nemška predsednika Herzog in Rau.
- V kolikor bi za prvi dve skupini obiskov lahko rekli, da sta bili Sloveniji potrebni in pomembni predvsem za navezovanje ter krepitev političnih odnosov, pa bomo v tretjo skupino uvrstili obiske, ki so Sloveniji koristili na drug način: z veliko medijsko odmevnostjo. Poleg obeh obiskov poveljarja Rimskokatoliške cerkve papeža Janeza Pavla II., obiska ameriškega predsednika Billa Clintona ter srečanja ameriškega in ruskega predsednika Georga W. Busha in Vladimirja Putina, o katerih bo v nadaljevanju še tekla beseda, moramo tu omeniti še obiske vladarjev ali družinskih članov nekaterih monarhij. Slednji imajo danes predvsem simbolno funkcijo predstavljanja svojih držav, zato je pri tovrstnih obiskih ceremonial oziroma zunanji

blišč dogodka pomembnejši od vsebine. Lep dokaz za to so bili obiski danske kraljice Margharete, španskega kralja Juana Carlosa, luksemburškega vojvode Henria, britanskega prestolonaslednika princa Charlesa, britanske princese Anne in japonske princese Sayako.

Vprašanje je, v kolikšni meri so vsi ti visoki obiski pripomogli h graditvi podobe nove slovenske države in naroda, ki je po razpadu Jugoslavije postal "narod brez imidža in prepoznavne identitete" (Serajnik, 1998: 687). Svojo podobo lahko država oblikuje predvsem prek javnega mnenja. Dejstvo je namreč, da si mlade in povrh vsega še majhne države, kakršna je Slovenija, težje ustvarijo prepoznavnost in ugled v mednarodni skupnosti kot velike in močne države.

Da bi poiskali odgovor na zgoraj zastavljeno vprašanje, bomo v pričujočem diplomskem delu najprej orisali razvoj diplomatske dejavnosti od njenih začetkov do sodobnega časa. Skušali bomo predstaviti najpomembnejše zgodovinske trenutke oziroma obdobja, ki so zaznamovala diplomacijo in jo oblikovala v njeno današnjo podobo. Temu zgodovinskemu preseku diplomacije bo namenjeno drugo poglavje. V tretjem se bomo nato posvetili državniški diplomaciji ter političnim srečanjem na vrhu. Opisali bomo torej vrste in potek državniških obiskov, pri čemer bomo posebno pozornost posvetili uradnim obiskom in vlogi protokola pri njihovem izvajanju. Četrto poglavje naloge bo obravnavalo slovensko prakso državniških obiskov, kjer bomo predvsem s pomočjo pogovorov na Protokolu Republike Slovenije, Uradu vlade za informiranje ter Uradu predsednika Republike Slovenije analizirali pogostost in pomen srečanj šefov držav za promocijo in uveljavljanje Slovenije. V slovenskih medijih namreč nekaterim obiskom visokih državnikov iz tujine (gre predvsem za obiske iz tretje skupine izmed prej omenjenih) posvečajo veliko pozornosti in v domači javnosti je občutiti vtis, da ti isti dogodki na podoben način 'odmevajo' tudi v tujini ter s tem promovirajo slovensko državo. S študijami primerov nekaterih obiskov oziroma srečanj na najvišji ravni, ki jih je v zadnjih letih gostila Slovenija, bomo v petem poglavju nazorno prikazali celoten potek organiziranja državniških obiskov v naši državi ter skušali oceniti njihov pomen za prepoznavnost Slovenije v mednarodni javnosti. V zaključnem poglavju pa bomo povzeli naše ugotovitve in na podlagi le-teh potrdili ali zavrgli izhodiščne teze.

1.1. DEFINICIJE OSNOVNIH POJMOV

Preden se lotimo osrednjega besedila diplomske naloge, moramo definirati tiste osnovne pojme, ki se ne samo najpogosteje pojavljajo v nalogi, ampak so tudi ključni za njeno konceptualizacijo:

1.1.1. Diplomacija

Diplomacija je beseda grškega izvora, prihaja pa od besede *diploma*, kar je prvotno pomenilo listino, dokument, spis. Čeprav obstajajo številne definicije diplomacije, lahko kot najširšo opredelitev omenimo naslednjo: gre za dejavnost oziroma orodje zunanje politike države. *Veliki slovar tujk* (2002) diplomacijo definira kot “dejavnost diplomatskih predstavnikov kake države v odnosih z drugimi državami.” Podobno opredelitev najdemo tudi v *Diplomatičeskij slovarju*, ki navaja, da je diplomacija “uradna dejavnost šefov držav, vlad in uradnih organov v mednarodnih odnosih, ki uresničujejo cilje in potrebe zunanje politike, to pa s pogajanja, pisnimi in ustnimi komunikacijami in drugimi miroljubnimi sredstvi” (Benko, 1997: 255). Russett in Starr (1996: 245-246) to definicijo še nadgradita, ko pravita, da lahko diplomacijo štejemo za bistveno metodo oz. politično tehniko izvajanja zunanje politike.

Najpomembnejša značilnost in hkrati temelj diplomacije pa je komunikacija med državami in v čedalje večjem obsegu tudi v odnosih med državami in mednarodnimi organizacijami. V sodobnem času je po Felthamovem mnenju (1993: 2) diplomacijo na najvišji ravni sicer “najlažje in najbolj logično” izvajati z medsebojnimi srečanja šefov vlad in držav, toda v splošnem se diplomatski odnosi po njegovem prepričanju lahko vršijo samo posredno – prek veleposlaništev. Stalne diplomatske misije v 15. stoletju so se vzpostavile prav zaradi želje takratnih vladarjev, da bi imeli svoje predstavnike na drugih dvorih ter tako vzdrževali stalno in sistematično komunikacijo z drugimi monarhi.

Poullada pa omenja naslednjih pet bistvenih funkcij diplomacije (Russett in Starr, 1996: 246):

1. uravnavanje konfliktov,
2. reševanje problemov med dvema ali več vladami,
3. pospeševanje in omogočanje medkulturne komunikacije na številnih področjih,
4. pogajanje in dogovarjanje o posebnih primerih, pogodbah in sporazumih,

5. celovito izvajanje in načrtovanje programa zunanjepolitičnih odločitev neke države v odnosu do druge.

1.1.2. Osebna diplomacija na vrhu

Z izrazom 'osebna diplomacija na vrhu' mislimo na povečano vlogo, ki jo imajo v diplomatskih odnosih zlasti po drugi svetovni vojni najvišji državni organi, predvsem šefi držav, predsedniki vlad in zunanji ministri. Diplomacija na vrhu je z neposredno udeležbo šefov držav tako v bilateralnih (npr. preko državnih obiskov, telefonskih pogovorov in korespondence) kot v multilateralnih odnosih (preko konferenc in t. i. summitov) doprinesla k novim elementom v diplomatski tehniki.

1.1.3. Državniški obisk

Državniški obisk bi na splošno lahko definirali kot obisk najvišjih državnih funkcionarjev ali predstavnikov oblasti v državi gostiteljici: šefa države (predsednika republike ali monarha), predsednika vlade, zunanjega ministra in ponekod tudi predsednika parlamenta. Razlage pojma 'državniški obisk' se v različnih državah sicer lahko rahlo razlikujejo. V Nemčiji npr. za državniški obisk smatrajo le obisk šefa države, pri katerem so vključene vse protokolarne časti, medtem ko so obiski predsednikov vlad, zunanjih ministrov, pa tudi obiski predsednika Evropske komisije ali generalnega sekretarja OZN, označeni za uradne ali delovne obiske (Ministrstvo za zunanje zadeve Zvezne republike Nemčije).

V tej nalogi bomo bolj podrobno o različnih vrstah državnih obiskov pisali še v poglavju 3.1.; na tem mestu pa naj omenimo, da se bomo pri našem pisanju o državnih obiskih omejili predvsem na obiske šefov držav. Poleg tega, da bi bila naloga preobširna, če bi poglobljeno obravnavali tudi obiske ostalih visokih državnih funkcionarjev, smo se za podrobnejšo analizo obiskov šefov držav odločili tudi zato, ker prav slednji v vseh državah veljajo za najbolj eminentne in so zato po našem mnenju najboljši pokazatelj diplomacije na najvišji ravni, ki jo želimo predstaviti.

1.1.4. Diplomatski protokol

Osolnik (1998: 141) piše, da diplomatski protokol zajema širok krog uradnih in družabnih pravil (zlasti glede državnega ceremoniala), ki določajo oblike in način medsebojnih uradnih stikov predstavnikov držav, vlad in mednarodnih organizacij, kar prihaja do izraza zlasti ob obiskih šefov držav in vlad, ob obiskih državnih delegacij, ministrov in diplomatskih predstavnikov, kakor tudi v njihovem komuniciranju. Ta pravila izhajajo iz zgodovinskih tradicij in običajev, načel mednarodnega prava in diplomatske prakse, razvila pa so se z namenom, da se stiki predstavnikov držav olajšujejo in odvijajo na skladen in vnaprej določen poenoten način.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (1994) definira protokol kot “uradna in družabna pravila za medsebojne stike uradnih predstavnikov držav”, pa tudi kot “urad, oddelek ustreznega organa, ki skrbi za izvajanje teh pravil.” Za potrebe našega diplomskega dela bomo uporabljali besedo ‘protokol’ v obeh omenjenih pomenih.

Ob tem omenimo še, da imamo v Sloveniji dva protokolarna urada: Protokol RS, ki deluje v okviru vlade, in Diplomatski protokol v okviru Ministrstva za zunanje zadeve. Prvi je po Sklepu o določitvi protokolarnih opravil dolžan opravljati protokolarne zadeve za predsednika RS, za predsednika Državnega zbora RS, za predsednika Vlade RS, za predsednika Državnega sveta RS, za predsednika Ustavnega sodišča RS in za ministra za zunanje zadeve. Prav tako Protokol RS opravlja organizacijsko-tehnično delo ob obiskih najvišjih tujih državljanov in delegacij, pri čemer tesno sodeluje z organi Ministrstva za notranje zadeve in Policije glede zagotovitve varnosti gostov, kakor tudi z Ministrstvom za obrambo glede zagotovitve častne enote slovenske vojske, da bi se v okviru svečanosti sprejema na letališču ob prihodu in odhodu izkazale ustrezne vojaške časti (Osolnik, 1998: 145).

1.2. METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA

1.2.1. Opredelitev predmeta in problema diplomskega dela

Obiski na najvišji državni ravni dandanes predstavljajo pomemben del enega izmed ključnih področij diplomacije: predstavljanja države in njene zunanje politike. Vlogo, ki je včasih

pripadala zunanjemu ministrstvu in diplomatskim predstavništvom države v tujini, so tako zaradi tehničnih (napredek tehnologije, telekomunikacij in prometa), še bolj pa zaradi vsebinskih sprememb v diplomaciji (zaradi večje povezanosti sveta je skrb za skupno dobrobit planeta in človeštva razširila področja zunanjepolitičnega delovanja posameznih držav) prevzeli še drugi dejavniki v mednarodni skupnosti, med njimi tudi najvišji politični predstavniki držav.

1.2.2. Opredelitev ciljev diplomskega dela

Cilj diplomskega dela je ugotoviti, kakšen vpliv ima spremenjena diplomacija oziroma večja izpostavljenost najvišjih predstavnikov države na slovensko prepoznavnost v mednarodni skupnosti. Obiski šefov držav so pomembna priložnost za predstavitev države in njene kulture, ki je ne velja izpustiti. Takrat se ustvarja širša podoba dežele, pletejo se nove vezi in porajajo nove ideje za skupne priložnosti. Dogodek dobi samodejno tudi prostor v medijih. Čeprav se bomo v nalogi omejili na slovenski primer, lahko predpostavljamo, da imajo državniški obiski enak pomen tudi v drugih državah.

Zanimal nas bo torej razvoj diplomacije od njenih začetkov pa do današnje 'nove' diplomacije, katere pomemben del so pogosta državniška srečanja na najvišjem vrhu, tako bilateralna kot multilateralna. Opisali bomo, kako se organizirajo taka srečanja ter ob tem posebno pozornost namenili vlogi protokolarnе službe. Ker je Slovenija od svoje osamosvojitve dalje gostila kar nekaj visokih političnih gostov, ki so v svetu vzbudili precej pozornosti, bomo skušali oceniti pomen tovrstnih državniških obiskov, predvsem v smislu prepoznavnosti in promocije države.

1.2.3. Opredelitev izhodiščnih tez

Glede na zastavljene cilje bo diplomsko delo skušalo preveriti naslednji izhodiščni tezi:

- *V sodobni diplomaciji tradicionalno vlogo predstavljanja države preko veleposlaništev vse bolj izpodriva t. i. osebna diplomacija najvišjih državnikov.*

- *Državniški obiski in srečanja so znatno prispevali k prepoznavanju in uveljavljanju Slovenije v svetu.*

1.2.4. Uporabljena metodologija

Za proučevanje tematike, ki jo zajema naše diplomsko delo, bomo uporabili različne raziskovalne metode. Osnovo metodološkega dela bosta predstavljali analiza in interpretacija primarnih in sekundarnih virov. Pri tem nam bodo poleg dokumentov, knjig in člankov v veliko pomoč tudi informacije z medmrežja. Poglavje o razvoju in spremembah diplomacije bomo skušali obdelati z zgodovinskorazvojno analizo, opisna metoda pa bo izhodišče za prikaz sosledja ceremonialnega dogajanja ob državnih obiskih. V četrtem poglavju, ki bo govorilo o praksi državnih obiskov v Republiki Sloveniji, bomo uporabili metodo intervjuja in analizo statistik. Ob koncu pa bomo preko metode študij primerov natančneje proučili nekaj posameznih državnih obiskov v Sloveniji.

2. RAZVOJ DIPLOMACIJE

Kot pravi Langhorne (1997: 1), je diplomacija že tisočletja poznana kot pomembna in privilegirana dejavnost in njen razvoj jasno kaže, da so tako predmet diplomatske dejavnosti kot njeni nosilci podvrženi stalnim spremembam. V literaturi (Benko, 1998: 44-45) je večkrat zaslediti tezo, da je prikaz razvoja mednarodnih odnosov, s tem pa tudi razvoj diplomatskega komuniciranja, potrebno začeti s pojavom teritorializiranih družbenih skupin oziroma z državo.

Pravica in monopol nad teritorijem sta pravzaprav pomenila ograjevanje tega teritorija nasproti drugim teritorijem, četudi so bile meje med njimi slabo razpoznavne. In ker tak teritorij, če citiramo Benka (1998:45), "ne daje vseh materialnih pogojev za materialno proizvodnjo, so bili mogoči posegi v te vire na drugih teritorijih, bodisi po poti kooperacije bodisi z uporabo sile. Na teh dveh točkah se je že v zgodnjih obdobjih razvoja mednarodnih odnosov pojavila soodvisnost med posameznimi teritorializiranimi družbenimi skupinami kot izhodišče za mednarodne odnose. Vanje vstopa diplomacija kot institucija države, kot faktor državne politike in državnih interesov."

Toda o zametkih "mednarodnih" odnosov lahko govorimo že v predhodnih obdobjih in tipih človeškega skupinskega življenja, daleč pred nastankom držav. Tudi začetki diplomacije po Zelmanoviću sovpadajo že z začetki rodovno-plemenskega organiziranja človeške vrste. Prvi predniki diplomatov naj bi delovali že v času plemenskih bojev v predzgodovinskem obdobju: ko sta bili dve plemeni v vojni, je bilo treba odposlanca plemena sprejeti po posebnem postopku in ga poslušati, ker je morebiti prinašal novice o ustavitvi ali odložitvi bojev (Zelmanović, 1990: 252).

Jelić (1978: 2) navaja, da diplomacijo kot sredstvo zunanje politike srečamo že pri Egipčanih, Asircih in v stari Kitajski. Vendar pa diplomacija teh dežel ni neposredno vplivala na nastanek moderne diplomacije. Našteti primeri so po avtorjevem mnenju le dokaz, da se diplomatsko komuniciranje pojavlja v vseh mednarodnih skupnostih. Na oblikovanje današnje diplomacije naj bi imela večji vpliv diplomacija evropskih držav, še posebej diplomacija Bizanca in diplomacije držav, ki so nastale na ruševinah Rimskega imperija.

2.1. DIPLOMACIJA ANTIČNE GRČIJE IN RIMA

Za Benka (1998: 46) je diplomacija **grškega mikrokozmosa mestnih držav** primer razmeroma razvitih odnosov, ki kažejo nekatere vidne podobnosti z odnosi npr. v mednarodnem sistemu ravnotežja moči 19. stoletja. Ta mikrokozmos je namreč predstavljal razmeroma visoko strukturiran in diferenciran mednarodni sistem, v katerem so se povezovali, prepletali, spopadali in razreševali interesi v njem delujočih subjektov. Lahko bi rekli, da so Grki ljubosumno branili neodvisnost svojih držav (polisov), a so hkrati čutili tudi medsebojno povezanost zaradi skupne religije, jezika, običajev, zgodovine in obrambe pred skupnimi sovražniki (Jelić, 1978: 3). Med polisi so vladali precej zapleteni odnosi. Posamezni med njimi so razvili močne medsebojne politične, kulturne in ekonomske zveze, po drugi strani pa se je med najmočnejšimi polisi razvila borba za prevlado. Prav zato, ker je bila potrebna živahna politična aktivnost ne samo nasproti zunanjemu svetu, temveč tudi znotraj helenske meddržavne skupnosti, so se razvile različne oblike diplomatskega komuniciranja.

Diplomacija se je v grški skupnosti osnovala na območju vseh treh, po mednarodnem pravu opredeljenih funkcij, to je predstavljanja¹, pogajanja in opazovanja. Na ravni predstavljanja je razvila in utrdila simbolne in v njih zajete mitološke elemente v prid izjemni, privilegirani in od božanstev zaščiteni osebi diplomatskih odposlancev. Grški odposlanci so se delili v dve skupini: glasnike, katerih naloga je bila le prenašanje sporočil, in poslanike, ki so se tudi pogajali z nasprotno stranjo (Jelić, 1978: 5). Pred odhodom v drugo mesto so odposlanci dobili pismo, ki je bilo namenjeno vladarju mesta. To listino s sporočilom enega vladarja drugemu so imenovali diploma (Sovdat, 2002: 16). V grški skupnosti torej opazimo nekakšne zametke stalnih diplomatskih misij, razvit pa je bil tudi ceremonial sklepanja mednarodnih pogodb: poleg zavezniških in mirovnih so poznali tudi trgovske pogodbe.

Za razliko od grške je za diplomacijo **rimskega imperija** značilna stagnacija oblik in procedure pri pogajanjih in sklepanju pogodb. Glavni cilj te diplomacije je bil olajšati delo rimskim zavojevalcem, zato jo Benko (1998: 47) imenuje kar imperialna diplomacija. Njena

---

¹ Najstarejša oblika predstavljanja med polisi je t. i. proksenija (gostoljubje). Proksen je bil posameznik, ki mu je tuj polis dodelil in priznal določena pooblastila, privilegije in časti. V zameno je proksen posredoval pri urejanju odnosov med polisom, v katerem je živel, in polisom, ki mu je priznal pooblastila (Hamilton in Langhorne, 1995: 9-10).

temeljna funkcija je bila zlomiti nasprotnika in si ga podvreči. Rimske zunanje politike namreč nikoli ni zanimalo mednarodno ravnotežje, ampak je za vsako ceno želela obdržati monopol svetovne sile (Janković, 1988:14). Rimski imperij ob sebi pač ni dopuščal enakopravnih subjektov, zato tudi “ni bil ustrezen ambient za razvoj mednarodnih odnosov in diplomacije” (Benko, 1998: 47).

V Rimu so poznali funkcijo odposlancev – imenovali so se nunciji, ki so odhajali v osvojene dežele in se vračali s poročili o razmerah v rimskih provincah. Kot piše Vukadinović (1995: 18), so bile vse pomembne zadeve, tudi zunanja politika države, v rokah rimskega senata. Slednji je izbiral može, ki so zastopali Rim in najpogosteje je šlo za skupine desetih mož, ki jih je vodil senator. Njihove naloge so bile izročitev vojne napovedi, sklenitev miru in podpisovanje sporazumov. Vsi člani odposlanstva so bili nedotakljivi in so imeli privilegije. Poleg tega je vsak odposlanec nosil zlat prstan, ki mu je priznaval pravico do brezplačnega prevoza, hrane in prenočišča. Odposlanstva v Rimu so bila občasna, saj so bile naloge vsakič posebej določene za doseg določenega cilja.

2.2. DIPLOMACIJA BIZANCA IN PAPEŠKA DIPLOMACIJA

Medtem ko je bila v rimskem imperiju oblast koncentrirana v eni točki, je bila v obdobju fevdalizma razpršena, saj je s propadom rimskega imperija v Evropi nastal konglomerat držav in fevdalnih vojvodstev. Za razvoj diplomacije v tem času izstopata zlasti diplomacija Bizanca in papeška diplomacija, ki sta v srednjem veku nadaljevali tradicijo Rimskega cesarstva – Bizanc v Vzhodni, papeži pa v Zahodni Evropi.

Rimsko razumevanje o eni in edini svetovni sili je bilo preneseno tudi v **Bizantinsko cesarstvo**. Za Jankovića (1988: 18) je to na nek način razumljivo, saj se je Bizanc smatral za naslednika rimskega imperija in je kot tak gojil težnjo po nadvladi vsem državam, ki so pripadale rimskemu imperiju in so bile del krščanskega ozemlja. Zato so imeli v Bizancu zgrajen hierarhičen sistem držav, na čelu katerega je seveda stalo bizantinsko cesarstvo. Slednjemu nobena država ni bila enakopravna, temveč so bile 'razporejene' po hierarhični lestvici: od dejansko vazalnih do takih, ki so bile sicer popolnoma neodvisne, a so formalno priznavale idejno prvenstvo Bizanca.

Tudi bizantinska diplomatska dejavnost je odražala omenjeni koncept hierarhične ureditve držav. Ob simbolni in pogajalski funkciji diplomacije so v Bizancu sistematično uvajali opazovalno funkcijo, to je spremljanje tega, kar se je dogajalo v državi gostiteljici, o čemer se je poročalo središču. Tako je npr. v 12. stoletju Bizanc razširil naloge svojih odposlancev. Slednji namreč “niso več samo prenašali sporočil, ampak so morali ves čas tudi poročati o razmerah v državi, kamor so bili poslani” (Vukadinović, 1995: 18-19). Strokovnjaki iz Bizanca so po Brglezovem mnenju napravili celo 'znanost o upravljanju z barbari' z zbiranjem in analiziranjem potrebnih informacij, kar je bila glavna domena bizantinskega diplomatskega aparata (Brglez, 1998: 64). Sicer pa Bizanc ni imel stalnih predstavnikov v drugih državah in je svoje odposlance pošiljal na tuje le občasno in za določeno nalogo. So pa ti ad hoc odposlanci že bili razvrščeni po rangih in skladno s tem so bili predstavniki višjega ranga poslani v bolj pomembne države oziroma v tiste, ki so bile višje na hierarhični lestvici. Bizanc je torej diplomacijo uporabljal za uveljavljanje svojih interesov in v tem smislu že predstavlja prehod od občasnega diplomatskega predstavljanja k njihovi stalni umestitvi.

Mednarodne odnose srednjega veka pa je zaznamovala tudi **papeška diplomacija**. Kot piše Štokova (2003: 29), je bil prvi papež, ki se je začel ukvarjati z diplomacijo v smislu doseganja interesov Rimskokatoliške cerkve, Leon I. (440-461). Avtorica dodaja, da je krščanstvo v zgodnjem srednjem veku “združevalo z enotno vero, kulturo, znanjem in pismenostjo”, pripravljenost za širjenje tega znanja med barbari ter ostalimi ljudstvi pa je bila zelo močno papeško orožje. Papeži so v tem obdobju vzdrževali tesne stike z Bizancem, predvsem preko svojih poslanikov, imenovanih apokrisiariji². Slednji so imeli naloge tako verske kot politične narave (Štok, 2003: 29).

S padcem Zahodnega rimskega cesarstva in pojavom barbarov v Italiji je upadal tudi položaj in ugled papežev (Janković, 1988: 19). V še posebej težko situacijo so papeži prišli, ko je bizantinski cesar Justinijan zavzel Italijo. Papeži so sicer ostali še naprej poglavarji Rima, a so bili podrejeni Bizancu. Dobršen del Apeninskega polotoka so zavzeli tudi Langobardi in takratni papež Štefan II. si je leta 754 v boju proti njim izprosil pomoč in zaščito frankovske države. Njen vladar Pipin Mali je držal obljubo in že čez dve leti podaril papeštvu večino Italije pod langobardskim zavzetjem ter s tem ustvaril temelje papeške države. Papež je na ta način postal tudi posvetni vladar, papeška država pa se je lahko mednarodno uveljavila

---

² Apokrisiarijev kot nekakšnih 'stalnih rezidentov' ne smemo zamenjevati s papeškimi legati, ki so se na bizantinskem dvoru oglašali le občasno in na posebnih misijah (Štok, 2003: 29).

predvsem zato, ker je imela za seboj podporo močne frankovske države. Cerkveni vladarji so svojo moč in oblast nad laiki črpali iz visokega vrednotenja verskega mišljenja o odpuščanju grehov in pridobitvi večne odrešitve duš, pri čemer jim je bil v pomoč tudi nadzor na komunikacijskimi sredstvi in pismenostjo (Štok, 2003: 33).

Papeški odposlanci so se v različnih obdobjih imenovali različno. Največkrat jih je označeval izraz legat (ki izhaja iz latinske besede *legare* - poslati), v 13. stoletju pa se je za papeške odposlance uveljavilo enotno ime nuncij. Prvi odposlanci so bili tako *legati nati*, ki so imeli zelo preproste funkcije, vezane predvsem na zadeve verske narave, npr. blagoslavljanje cerkva. *Legati missi* so bili papeški odposlanci na dvorih evropskih princev in pri lokalnih cerkvenih avtoritetah. Na najpomembnejše misije pa so bili poslani t. i. *legati a latere* (Štok, 2003: 30-33).

2.3. DIPLOMACIJA ITALIJANSKIH MESTNIH DRŽAVIC

Pojav prvih pravih stalnih diplomatskih predstavništev pa sega v 15. stoletje in ga je potrebno pripisati severnoitalijanskim mestnim državicam. Šlo je za institut, na katerem je zraslo tudi sodobno pojmovanje diplomatskega prava (Brglez, 1998: 64). Prvo stalno diplomatsko odposlanstvo je ustanovil milanski knez Sforza leta 1455 v Genovi (Zelmanović, 1990: 253). Genova, Firenze in Benetke so nato imele svoje konzule po vsem Sredozemlju. Moč omenjenih italijanskih mest je slonela predvsem na trgovini in za zapletene ekonomske odnose ni več zadostovalo le občasno diplomatsko komuniciranje.

Razvoj diplomacije v italijanskih mestih v obdobju renesanse je zelo podoben grškemu mednarodnemu sistemu v antiki. Konkurenčni boj med vojaškimi, političnimi in ekonomskimi središči je ustvarjal pogoje za napredek diplomacije, saj so se ustvarjale koalicije in protikoalicije, zaradi ekonomskih interesov pa so se sklepale tudi pogodbe. Torej lahko ugotovimo, da so - podobno kot v antični Grčiji - na tem, sicer geografsko omejenem prostoru razmeroma polno zaživele vse tri najpomembnejše funkcije diplomacije. Benko (1998: 49) omenja, da se je zlasti simbolna in ceremonialna raven diplomacije obogatila s postopki ceremonialnega značaja, npr. pri predaji akreditivov, podpisovanju pogodb ter v zvezi s prednostmi posameznih diplomatskih predstavnikov.

Italijanski diplomatski predstavniki so imeli določena pravila obnašanja, saj npr. niso smeli prejemati daril ali posedovati imetja v državi gostiteljici, prepovedano jim je bilo govoriti z drugimi diplomati, v tujino so odhajali brez žena, ki bi lahko izdale kakšne skrivnosti, zaradi strahu pred morebitno zastrupitvijo so si morali kuhati sami, svoji vladi pa so pošiljali redna poročila o svojem delu. Ti diplomati so bili tudi prvi, ki so uvedli šifriranje v diplomatsko korespondenco. Splošno sprejete diplomatske metode tega časa so bile laži, intrige in zavajanja³. Vukadinović (1995: 21) navaja izjavo enega prvih italijanskih poslanikov Ermolaa Barbare, da je bila naloga italijanskih poslanikov “delati tisto, kar je najboljše in kar najbolj koristi ohranitvi in povečanju njihove države”. Pojmovanje, da mora diplomat izhajati iz interesov države oziroma delovati po načelu *raison d'état*, je bilo tudi kasneje ena temeljnih značilnosti diplomacije.

2.4. FRANCOSKA DIPLOMACIJA

Po mnenju nekaterih avtorjev se je ravnotežje sil, ki so ga vzpostavili Italijani, porušilo konec 15. stoletja, ko so primat v diplomaciji prevzeli Francozi. Latinščino, ki je prej veljala za jezik diplomacije, je za nekaj stoletij zamenjala francoščina. Francozi pa so pod vplivom spretnosti italijanskih diplomatov tudi sami začeli ustanavljati stalna predstavništva in z razvojem t. i. francoskega sistema diplomacije prevzeli vodilno vlogo v diplomaciji. Prav zaradi potrebe po vzdrževanju komunikacije s svojimi predstavniki na tujem je francoski kardinal Richelieu, diplomatski svetnik Ludvika XIII., že leta 1626 ustanovil prvo ministrstvo za zunanje zadeve, ki so mu nato šele v 18. stoletju sledile še ostale evropske države⁴.

Čas 17. in 18. stoletja je, kar zadeva meddržavne odnose na evropski celini, opredeljen s sintagmo t. i. ravnotežja moči, ki ga je po Benku (1998: 49) razumeti “v smislu smotrnega subjektivnega ravnanja absolutističnih monarhov, ki niso dopuščali, da bi se katerakoli od pomembnejših držav povzpela nad njimi”. V dveh stoletjih se je “ustvarjalo, rušilo in znova vzpostavljalo” ravnotežje med poglavitnimi subjekti v Evropi - Španijo, Francijo, Anglijo in habsburško Avstrijo. Razvoj diplomacije pa je v tem obdobju dobil nov zagon, skoraj povsod se je pojavila tudi potreba po prehodu na stalne diplomatske misije (Jelić, 1978: 16).

---

³ Tovrstne metode je priporočal tudi znani italijanski državnik in pisec Niccolo Machiavelli (1469-1527) v svojem delu *Vladar*.

⁴ Po francoskem zgledu so bili uradi oz. ministrstva za zunanje zadeve ustanovljeni tudi v Španiji - leta 1714, v Rusiji - v 20-ih letih 18. stoletja in v Veliki Britaniji - leta 1782 (Hamilton in Langhorne, 1995: 73-75).

Veliko je bilo razprav o “moralnih dvomih glede položaja in nalog poslanika, glede njegovih pooblastil in svobode pri delovanju” (Vukadinović, 1995: 22). Tako je npr. med bolj znanimi prepričanje Huga Grotiusa, ki je pozival h krepitvi občutka za pravičnost, ki naj bi bil temelj meddržavnega sodelovanja. Nicolson je menil, da je glavna razlika med italijansko in francosko diplomacijo prav v kritičnem pogledu, ki ga je slednja gojila do vloge zavajanja v diplomaciji. Stalni diplomatski predstavniki so s tem, ko so pridobili na pomembnosti in višjem družbenem položaju, posvečali čedalje več pozornosti tudi poštenosti, kar bi lahko bilo tudi znamenje zrelosti diplomatskega sistema (Berridge, 2002: 108).

Splošna praksa stalnih diplomatskih predstavništva je bila v Evropi sprejeta konec 18. stoletja in tedaj se tudi prične uporabljati izraz 'diplomacija'. Na začetku izbirajo diplomate med poznavalci mednarodnih razmer, postopoma pa postaja diplomatska kariera rezervirana za dvorjane in plemstvo (Jelić, 1978: 18). In kljub dejstvu, da se v tem času pojavljajo različni pisci, ki v svojih delih obravnavajo diplomatsko pravo, ostaja diplomacija tega časa še naprej v Machiavellijevem duhu oziroma pri načelu, da je dovoljeno vse, kar je v interesu države in njenega vladarja. Značilnost tega obdobja je tudi tajnost, predvsem ko je šlo za vsebino pogajanj med dvema stranema.

2.5. OBDOBJE KLASIČNE DIPLOMACIJE

19. stoletje predstavlja za Benka ključno obdobje za razvoj mednarodnih odnosov, saj so se v njem kristalizirali rezultati predhodnih naprednih gibanj - meščanske kapitalistične revolucije in z njo povezanih gibanj, ustvarile pa so tudi temeljne strukturne predpostavke za sodobni mednarodni sistem. Avtor je še prepričan, da je prav v 19. stoletju “polno zaživela t. i. **klasična⁵ diplomacija**”, katere temeljne značilnosti so naslednje (Benko, 1998: 54-55):

- 1.3. *Obstoj stalne organizacije in osebja in stalnih diplomatskih misij v drugih državah.*
- 1.4. *Te misije so bile skoraj edine oblike mednarodnega institucionaliziranega komuniciranja in ob obstoju vojaškega faktorja tudi edina oblika uresničevanja interesov držav v mednarodnem prostoru.*
- 1.5. *Stopnja prometne tehnologije in komunikacij ni omogočala tekočih oziroma pogostejših stikov med posameznimi diplomatskimi misijami in zunanjimi ministrstvi, zato je bila diplomati*

---

⁵ Sinonima za klasično diplomacijo sta tudi 'stara diplomacija' in 'bilateralna diplomacija' (White, 1997: 251).

relativno samostojni in pogostoma prepuščeni lastni iniciativi v okviru njim danih splošnih instrukcij.

- 1.6. Diplomatske misije so večji del upravljali karierni diplomati. Njihova sposobnost je bila osredotočena na politična vprašanja in na vodenje pogajanj, medtem ko do resnejšega obrata k ekonomski problematiki ali pa k drugim področjem družbenega življenja še ni prišlo.*
- 1.7. V podobo klasične diplomacije se vklaplajo tudi rezultati njenih pogajalskih funkcij, to je pogodbe. Sindrom t. i. tajne diplomacije in tajnih pogodb kot njihovih rezultatov, kar je ameriški predsednik W. Wilson po koncu prve svetovne vojne kvalificiral kot škodljivo in miru nevarno, je povezan z delovanjem klasične diplomacije.*
- 1.8. V tem obdobju je klasična diplomacija poglobila tako uresničevanje funkcij predstavljanja kot tudi funkcije opazovanja. Predstavljanje je že prešlo okvire ceremonialnih nastopov, t.j., diplomati so se pričeli v večji meri udeleževati družbenih in družabnih dogodkov.*
- 1.9. Pomen funkcije opazovanja je naraščal. Obdobje 19. stoletja je bilo že prežeto s hudim konkurenčnim bojem med razvitejšimi evropskimi državami. Za boljše dosežke v konkurenčnem boju so bile potrebne ne samo politične, marveč tudi druge informacije, tu pa se je odprl prostor tako za oficielno kot neoficielno dejavnost diplomacije.*
- 1.10. Klasična diplomacija je produkt in hkrati izraz evropocentričnega videnja in temu odgovarjajoče prakse mednarodnih odnosov.*

V obdobju 19. stoletja se je intenzivnost vsakršnih stikov med državami povečevala in praksa multipolarnega ravnotežja je posledično zahtevala večjo uporabo diplomacije, tako v okviru sporazumevanja in konsenzualnega uravnavanja stvari v okviru Koncerta velikih sil kot za diplomacijo držav zunaj tega kroga. Številne mednarodne konference so bile namenjene multilateralnemu urejevanju mednarodnih odnosov in v pripravah zanje je bila angažirana diplomacija. Različne konference, ki jih je skliceval Koncert, lahko razumemo tudi kot temelj mednarodnih vladnih organizacij in te so morda ustvarile vtis o začetku nastajanja svetovne vlade, v kateri bi sodelovale vse države. S slednjo ugotovitvijo pa se ne strinja Jelić (1978: 19), ko navaja primer Dunajskega kongresa⁶ iz leta 1815 kot neuspešnega pri poskusu reševanja mednarodnih problemov. Po njegovem mnenju naj bi se velike sile namesto javnega reševanja političnih težav zapletle v medsebojne tajne dogovore, manjše države pa so brez prave možnosti za vplivanje lahko le čakale na rezultate.

---

⁶ Dunajski kongres je bolj znano ime za mednarodno mirovno konferenco, ki je na Dunaju potekala od septembra 1814 do junija 1815. Njen namen je bil urediti razmere v Evropi po Napoleonovem porazu. Kongresa so se udeležili predstavniki vseh glavnih evropskih sil: Avstrijo je predstavljal kancler Metternich, Prusijo kralj Friderik Viljem III., Rusijo car Aleksander I., Veliko Britanijo lord Castlereagh in Francijo kraljevi zunanji minister Talleyrand. Na kongresu so zagotovili restavracijo monarhij in krepitev položaja dednih vladarjev (Blake, 1993: 68-69).

Odločitev velesil za nov sistem politično-diplomatskih odnosov v Evropi, ki bi preprečeval poskus prevlade katere koli izmed držav, je doprinesla še nekaj: na podlagi dotedanje prakse so na Dunajskem kongresu kodificirali vedenje diplomatov (Vukadinović, 1995: 26-27). S t. i. Dunajskim pravilnikom⁷ se je diplomatska služba priznala kot poklic, ki ima svoja lastna pravila, običaje in navade, kar je po Simonitijevem mnenju posledica spoznanja, da lahko zunanjo politiko najučinkoviteje izvajajo poklicni diplomati, ki so za to delo tudi ustrezno usposobljeni (1994: 536-537). Na kongresu so se še dogovorili, da bodo zaradi ohranitve sistema ravnotežja moči občasno sklicevali konference ministrov za zunanje zadeve. Pomen nastanka mednarodnih konferenc in mednarodnih vladnih organizacij pa ni zgolj v možnostih, ki so jih ustvarile za usklajevanje skupinskih interesov, marveč tudi v tem, da so postajale predmet t. i. pozorne javnosti in s tem na nek način obvezovale vlade, da sklepe konferenc uresničujejo (Benko, 1998: 53).

Jelić (1978: 20) ugotavlja, da je z uvedbo parlamentarnega sistema v Evropi diplomacija dobila "novo fizionomijo". Njena naloga ni bila več ščititi interese dinastije, temveč zastopati interese naroda, t. j. vladajočega meščanskega razreda, ter z zagotavljanjem surovin in tržišč omogočiti gospodarsko ekspanzijo. Političnih zadev ni več usmerjal dvor, ampak vlada, ki je bila pod nadzorom parlamenta.

2.5.1. Vloga šefa države v obdobju klasične diplomacije

Spremembe v razvoju diplomacije so terjale tudi spremembe glede vloge šefov držav v diplomatski dejavnosti oziroma v zunanjepolitičnem udejstvovanju. Potrebno je poudariti, da so do meščanske revolucije državo predstavljali samo monarhi, ki so bili hkrati tudi edini, ki so državo lahko mednarodno obvezali. To absolutno pravico predstavljanja države jim je priznavalo tudi mednarodno pravo, tako da je obstajalo poistovetenje med pojmom države in monarha (Jelić, 1978:56). Še v 19. stoletju so se vladarji, predsedniki vlad in zunanji ministri včasih osebno udeleževali mednarodnih sestankov in kongresov, toda sočasno z razvojem

---

⁷ Dunajski pravilnik, sprejet na Dunajskem kongresu 19. marca 1815, je šefe diplomatskih misij delil v tri razrede: 1) ambasadorje in papeške nuncije ali papeške legate; 2) odposlance, ministre ali druge, akreditirane pri vladarju; 3) odpravnike poslov, akreditirane pri ministrstvu za zunanje zadeve. Ta mehanizem, ki je rešil probleme in spore o stopnjah v razredu, je 14. aprila 1961 v osnovi presajen v Dunajsko konvencijo o diplomatskih odnosih (Simoniti, 1994: 539).

parlamentarnega sistema se je zmanjševalo tudi neposredno zunanjepolitično udejstvovanje šefov držav.

Po meščanski revoluciji, ko je v manjši ali večji meri prišlo do demokratizacije notranje ureditve v skoraj vseh državah, pa je vloga šefa države izgubljala na moči. Ministrstva za zunanje zadeve so postajala resor vlade in posledično je bila vlada vedno bolj odgovorna tudi za zunanjo politiko. Diplomatski predstavniki pa so bili zaradi slabih zvez od vlade oziroma zunanjega ministrstva precej neodvisni. Diplomatski aparat je postal vse bolj izpopolnjen in profesionaliziran, saj so se vanj lahko vključevali le ljudje, ki so bili posebej šolani za diplomatsko službo. Diplomatske tehnike so dobile svoje ustaljene in stroge forme, izoblikoval se je tudi poseben diplomatski jezik. Diplomacija je torej dokončno postala samostojen poklic s svojo hierarhijo in pravili, ki so v kasnejših desetletjih prerasla v mednarodne konvencije (Simoniti, 1994: 537).

2.6. OBDOBJE SODOBNE DIPLOMACIJE

Ne glede na uspešnost klasične diplomacije pri ohranjanju stabilnosti in miru v Evropi v 19. stoletju, je bila po mnenju nekaterih avtorjev njena nezmožnost preprečiti prvo svetovno vojno jasno znamenje, da je potrebna nova oblika diplomacije (White, 1997: 253). Tudi povečano število držav in vse bolj kompleksni mednarodni problemi so v začetku 20. stoletja zahtevali spremembo diplomacije. Langhorne (1997: 2) poudarja, da je 20. stoletje s seboj prineslo močan porast novih vsebin, s katerimi so se morale države vsakodnevno ukvarjati; tehnološki napredek, ki je botroval nastanku industrijskih družb, pa je sprožil tudi komunikacijsko revolucijo.

Po prvi svetovni vojni se je zato pričel uporabljati izraz 'nova diplomacija', pri čemer pa Berridge meni, da gre za pretiravanje in da je v resnici prišlo le do nekaterih sprememb oziroma dopolnitev prejšnjih oblik diplomacije (2002: 111). Podobnega mnenja sta tudi Hamilton in Langhorne (1995: 137), ki poudarjata, da sta bili v 'novi diplomaciji' zares novi le dve stvari. Prva je bila zahteva po javni diplomaciji – torej taki, ki bi bila bolj na očeh in pod nadzorom javnosti. Zaradi tajnih pogodb, ki so bile značilne za obdobje pred vojno, so namreč številni ljudje mislili, da je diplomacija zvit in nepošten posel. V tajnosti diplomacije so videli celo krivca za sprožitev vojne. Največji zagovornik javne diplomacije je bil ameriški

predsednik Woodrow Wilson, ki je nasprotoval tajnim pogodbam in terjal “javne sporazume... javno dosežene” (Russet in Starr, 1996: 247). Wilsonovo prizadevanje za demokratično diplomacijo pa ni bilo samo plod njegovega idealizma, ampak tudi želje, da bi odgovoril na poteze mlade sovjetske države. Po oktobrski revoluciji leta 1917 je namreč sovjetska Rusija v dekretu o miru “zahtevala odprtost diplomacije, iz sefov ruskega ministrstva za zunanje zadeve pa je nova, revolucionarna oblast vzela vse dokumente, tudi tajne carske listine, in jih začela objavljati” (Vukadinović, 1994: 33). Druga novost v diplomaciji pa je bila ideja oziroma pobuda o nastanku mednarodne organizacije, ki bi delovala kot forum za mirno reševanje sporov in tudi kot kolektivna obramba pred morebitno novo svetovno vojno (Hamilton in Langhorne, 1995: 137). Toda poskus tovrstne organizacije - Društvo narodov⁸ - ni uspel.

Najsi bo diplomacija po prvi svetovni vojni 'nova' ali le malce reformirana 'stara', pa brez dvomov lahko zapišemo, da je bila z nastankom Društva narodov tudi formalno vpeljana **multilateralna diplomacija**. Zaradi več dejavnikov – porasta števila suverenih in neodvisnih držav, demokratizacije mednarodnih odnosov in z njo povezane ambicije vsake, tudi najmanjše države, da aktivno sodeluje v svetovnem dogajanju, ter zaradi nastanka mednarodnih organizacij (tako vladnih kot nevladnih) – je prišlo do potrebe po bolj intenzivnem medsebojnem kontaktiranju med državami (Nick, 1997: 138). Kot pojasnjuje Berridge (2002: 111), ni več zadoščala komunikacija med posamezno vlado in stalno misijo v drugi državi, zato je naraslo število mednarodnih konferenc. Trend **konferenčne diplomacije** se nadaljuje še danes in je s čedalje večjim številom mednarodnih organizacij celo v porastu. Tudi po Kosinovem prepričanju (1997: 229) se danes mednarodni odnosi “vedno bolj urejajo preko multilateralnih mehanizmov”.

Nekatere konference so sčasoma postale stalne oziroma so se 'preoblikovale' v mednarodne organizacije. Največkrat se je to zgodilo, ker problem, zaradi katerega je bila konferenca sklicana, ni bil rešljiv z enim zasedanjem. Pri politično pomembnih organizacijah, kakršni sta npr. OZN in MDS, pa je do njihovega nastanka prišlo predvsem zaradi koristi, ki jih imajo v njih najvplivnejše države (Berridge, 2002: 151). Na konferencah in drugih mednarodnih

---

⁸ Društvo narodov (DN) je bilo ustanovljeno leta 1919 z versajskim mirom. Podpisniki so oblikovali dogovor, s katerim so določili načela skupne varnosti ter se odločili za omejevanje oboroževanja in za odkrito diplomacijo. Čeprav je organizacija s sedežem v Ženevi storila marsikaj koristnega v času povojne gospodarske obnove, se je s tem, ko državam članicam ni dovolila, da bi mednarodnim interesom dale prednost pred državnimi, izneverila prvotnemu namenu. DN je bilo ob italijanskem, nemškem in japonskem ekspanzionizmu brez moči. Postopoma je propadlo, formalno pa je bilo ukinjeno leta 1946 (Blake, 1993:67).

srečanjih, kjer več držav obravnava in razpravlja o določeni temi ali problemu, pa pogosto sodelujejo najpomembnejši državni politiki. Kot piše Kosin, se danes “državniki, zlasti zunanji ministri, pa tudi šefi držav in vlad, srečujejo pogosto, bodisi na raznih rednih ali ad hoc sestankih na vrhu bodisi bilateralno” (1997: 237). Sicer pa so bile že med drugo svetovno vojno najvažnejše odločitve zavezniških sil sprejete ravno na sestankih šefov držav in vlad.

2.6.1. Vloga šefa države v obdobju sodobne diplomacije

V sodobni diplomaciji je vloga šefa države glede zunanjih zadev odvisna od notranje ureditve posamezne države: lahko gre za predvsem simbolično predstavljanje države (takšen primer so številne republike in monarhije) ali pa ima šef države dejanska in bistvena pooblastila za delovanje v zunanji politiki (v državah s predsedniškim ali polpredsedniškim sistemom). Ne glede na notranjo ureditev, pa Jelić (1978: 56-57) poudarja, da mednarodno pravo šefu države priznava določene funkcije in prerogative v mednarodnih odnosih. Tako je npr. v večini držav šef države tisti, ki imenuje diplomatske predstavnike v tujini, jim izdaja akreditivna pisma ter sprejema akreditivna pisma tujih diplomatskih predstavnikov⁹, ponekod tudi ratificira mednarodne pogodbe.

Isti avtor (Jelić, 1978: 78) tudi piše, da lahko po drugi svetovni vojni, ko so mednarodni problemi vse številnejši in težje rešljivi, govorimo o nekakšni renesansi vloge šefov držav. Profesionalni diplomati so se morali tako rekoč odreči svoji prejšnji samostojnosti, saj so se z vsemi pomembnejšimi zadevami zopet začeli ukvarjati tisti, ki odločajo oziroma za svoja dejanja odgovarjajo parlamentu: šefi držav, predsedniki vlad in ministri za zunanje zadeve. Eden od razlogov je bil gotovo tudi dekolonizacija evropskih imperijev v 50-ih in 60-ih letih 20. stoletja, ko so nove države le redko posedovale zadovoljivo diplomatsko službo in so se bili z mednarodnimi odnosi 'prisiljeni' ukvarjati najvišji politični organi držav.

Drugi razlog za porast srečanj na vrhu je bila po Dunnovem mnenju zaskrbljenost zaradi hladne vojne, ki je politike privedla do razmišljanja, da je “diplomacija v nuklearni dobi preveč pomembna, da bi jo pustili diplomatom” (Berridge, 2002: 169). Postal je torej očitno, da državniški obiski niso več le manifestacija prijateljstva in izraz visoke stopnje odnosov

---

⁹ Tudi Ustava Republike Slovenije (107. člen) med pristojnosti predsednika republike uvršča postavljanje in odpoklic veleposlanikov ter sprejemanje poverilnih pisem tujih diplomatskih predstavnikov.

med državami, temveč so se jih države pričele posluževati tudi za izmenjavo informacij, mnenj, vzdrževanje dialoga in urejanje problemov. V preteklosti je to veljalo zlasti za velesile, danes je to praksa vsake države. Dejstvo je, da gre pri državnih srečanjih za možnosti, kjer sogovorniki namenijo poseben razmislek dosedanjemu in prihodnjemu (ne)sodelovanju, zato je pomen obiskov na najvišji ravni še posebej velik.

2.7. OBDOBJE DIPLOMACIJE NA VRHU

Z izrazi **diplomacija na vrhu**, **državniška diplomacija** in **diplomacija summitov**¹⁰ opisujemo posebno obliko multilateralne, pa tudi bilateralne diplomacije. Mitić v svoji knjigi navaja, da so nekateri avtorji skušali summite definirati kot “multilateralna srečanja priznanih voditeljev velikih sil”, vendar pa po njegovem mnenju ta definicija ne vzdrži. Ne gre namreč le za multilateralna srečanja, niti se ne srečujejo zgolj voditelji največjih držav. Zato se v sodobni literaturi razlikuje med diplomacijo na vrhu v ožjem smislu ter summiti kot posebno obliko diplomacije na vrhu v širšem smislu (Mitić, 1999: 16).

Kot smo omenili že prej, pa srečanja na vrhu v sodobnem času niso zaznamovala le multilateralnih odnosov, temveč so primeri **osebne diplomacije na najvišji ravni** postajali vse pogostejši tudi v dvostranskih diplomatskih odnosih. Sem lahko prištevamo tako izmenjavo sporočil med šefi držav (pisna korespondenca) kot tudi medsebojne obiske med šefi držav, vlad in zunanjimi ministri. Državniški obiski in srečanja so, kot navaja Jelić (1978: 80), sicer obstajali tudi že v zgodnejših obdobjih, a so bili redkejši in bolj protokolarnega značaja, v zadnjih desetletjih pa gre pretežno za delovne obiske, namenjene izmenjavi mnenj o določeni temi ali problemu ter konkretnim dogovorom in skupnim akcijam.

Barston (1988: 94) ocenjuje, da je na spremembe v diplomatskih stilih močno vplivalo predvsem hitro širjenje mednarodnega sistema od 60-ih let 20. stoletja dalje. Porast osebne diplomacije na ravni šefov držav ali vlad je verjetno najpomembnejši učinek omenjenih sprememb. Tudi ta avtor je mnenja, da so veleposlaništva in poklicni diplomati tako postali “prikrajšani” za svoje klasične funkcije, kar ima za posledico krepitev nadaljnjega razvoja tiste vrste diplomatskega stila, ki se nagiba k temu, da novi akterji vodijo svojo zunanjo

---

¹⁰ Termin 'summit' se je začel pojavljati v medijih šele v 50-ih letih 20. stoletja, prvi pa je besedo uporabil Winston Churchill v enem od svojih govorov (Berridge, 2002:184).

politiko iz centra in ne več preko svojih zunanjih ministrstev in diplomatskih predstavništav. To pa ima pomemben vpliv tako na proces, s katerim se v diplomatskem komuniciranju ustvarjajo podobe ene strani o drugi strani, kot na samo izvrševanje politike (Barston, 1988: 95).

Tako v okviru bilateralne kot v okviru multilateralne diplomacije velja, da so srečanja na vrhu lahko redna ali organizirana *ad hoc*. Mnogo bilateralnih summitov je že dolga leta institucionaliziranih v redne sestanke v določenih časovnih razmikih (Mitić, 1999: 202). Med bolj znana sodijo poleg vrha G8 še letna srečanja med ZDA in EU ter med ZDA in Rusijo, vsaj dvakrat letno pa se vrši tudi srečanje med Nemčijo in Francijo (Berridge, 2002: 175). Prednost osebne diplomacije je poleg hitrejše izmenjave mnenj tudi ta, da se najvišji državni predstavniki v nasprotju z diplomati, ki imajo le splošna navodila, lahko bolj svobodno dogovarjajo in sprejmejo tudi obvezujoče sklepe.

Kosin (1997: 238) pa ob tem opozarja, da so mnogi mednarodni strokovnjaki zelo kritični do diplomacije summitov in vključevanja državnikov v pogajanja, češ da gre slednjim preveč za publiciteto¹¹. Tudi Mitić (1999: 204) navaja nekaj razlogov, ki jih kritiki naslavljajo na diplomacijo summitov: vse skupaj naj bi bolj kot na resno politično srečanje spominjalo na politični teater, saj najvišji politiki ne poznajo diplomatskih tehnik, prav tako pa ne razumejo podrobnosti problemov, o katerih se pogovarjajo, ter v želji po pritegnitvi pozornosti včasih podpisujejo tudi 'prazne' dokumente. Slednje je lahko problematično predvsem zato, ker so sporazumi, sprejeti na ravni šefov držav, obvezujoči in jih ni mogoče več popravljati¹². Eden glasnejših kritikov državniških srečanj je bil sprva tudi Henry Kissinger¹³, Vukadinović pa v zvezi s tem pomislekom meni, da ljudje, ki vodijo državno politiko, sicer veljajo za njene najbolj suverene udeležence, a se kaj radi prepustijo subjektivnim čustvom, kar določa njihov

---

¹¹ Med najbolj znane in odmevne državniške summite gotovo sodi vsakoletni vrh, na katerem se zberejo voditelji osmerice gospodarsko najrazvitejših držav sveta – G8. Tradicijo letnih pogovorov predstavnikov ZDA, Velike Britanije, Francije, Nemčije, Japonske, Italije in Kanade je leta 1975 začel takratni francoski predsednik Valéry Giscard d'Estaing. Njegov namen je bil, da bi v neformalnih pogovorih poskušali rešiti najpomembnejša svetovna vprašanja, ustanovitev skupine pa je spodbudila prva naftna kriza, ki je tedaj močno zvišala cene nafte. Skupino je najprej sestavljalo sedem najrazvitejših držav iz tako imenovanega svobodnega sveta, leta 1998 pa se je na birminghamskem srečanju z vključitvijo Rusije razširila v G8. Ob vsem medijskem pompu in izrednih varnostnih ukrepih so omenjena srečanja po mnenju nekaterih (Utenkar, 2003: 7) zgolj "elitizem brez pravega pomena", saj naj bi imel vrh osmerice verjetno več forme in protokola kot pa vsebine in konkretnih dogovorov o politični in gospodarski prihodnosti ter varnosti sveta.

¹² S stališča mednarodnega prava so obvezujoče vse pogodbe, ki jih sklene šef države - tudi v primerih, ko je s tako sklenjeno pogodbo šef države presešel svoja pooblastila, določena v notranjem pravu.

¹³ Seveda pa je svoje prepričanje spremenil, ko je postal ameriški državni sekretar in je bil celo sam pobudnik več summitov (Vukadinović, 1995: 118).

odnos do druge strani (1995: 118). Tudi francoski diplomat in zgodovinar Philippe de Commines je že v 15. stoletju zapisal, da se princi, ki želijo imeti dobre odnose, ne smejo nikoli osebno srečati, ampak naj komunicirajo le preko odposlancev (Berridge, 2002: 170).

Čeprav mnoge od navedenih pripomb držijo, pa bi bilo vseeno neodgovorno podcenjevati pomen diplomacije na vrhu za razvoj mednarodnih odnosov, kot tudi za ohranjanje miru in sodelovanja v sodobnem svetu. Mitić (1999: 205) je npr. prepričan, da lahko odnosi med državami v mednarodni skupnosti napredujejo in se krepijo samo, "če se najodgovornejši funkcionarji držav osebno srečujejo, gradijo vzajemno zaupanje ter poskušajo sami rešiti sporna vprašanja, ki bi se na nižjih nivojih gotovo reševala težje". Šefi držav z medsebojnimi srečanji dobijo neposreden vpogled v razmišljanje svojih kolegov, kar jim je "lahko v pomoč pri nadaljnjem odločanju, še posebej v kriznih obdobjih" (Hamilton in Langhorne, 1995: 223).

Summiti so neobhodna značilnost današnjega časa, ki pa ne ogrožajo in ne izpodrivajo diplomacije, temveč jo le bogatijo in izpopolnjujejo. Diplomacija na vrhu namreč ni le pokazatelj resnega pristopa držav k obravnavi in urejanju določenega bilateralnega ali multilateralnega problema ter iskanja možnih rešitev zanj; pomembna je tudi zaradi svoje simbolne vrednosti, ker jo zaradi medijskega zanimanja najvišji državniki 'izrabljajo' za predstavitev kake nove politike ali za končanje poprejšnjih dolgotrajnih pogajanj. Ob tem pa ni zanemarljivo poudariti, da imajo srečanja na vrhu možnosti za uspeh le, če v pripravah nanje sodelujejo profesionalni diplomati in strokovnjaki za posamezna področja, o katerih bo tekla beseda. Dobre predhodne priprave so pomembne predvsem zato, ker summiti navadno ne trajajo dolgo, a vendar morajo zaradi pritiskov javnosti imeti vsaj splošne učinke. Poleg tega morajo diplomati sklepe, sprejete na takih sestankih, še dodatno obdelati (Vukadinović, 1995: 120).

3. DRŽAVNIŠKI OBISKI

Koncept diplomatskega stila je za Barstona (1988: 94) “uporabno sredstvo za analizo značilnih načinov, s katerimi države in drugi akterji izvajajo svojo zunanjo politiko”. Vanj so med drugim zajeti načini pogajanj, diplomatski jezik in nagnjenost k odprti ali skriti diplomaciji. V prejšnjem poglavju smo videli, da je 20. stoletje s povečanim številom držav v mednarodni skupnosti ter komunikacijsko in transportno revolucijo s seboj prineslo tudi večje bogastvo in raznolikost diplomatskih stilov, še posebej na ravni šefov držav.

Spremembe diplomatskih stilov v sodobni diplomaciji so povzročile, da se meddržavne aktivnosti ne odvijajo več samo na relaciji med ministrstvi za zunanje zadeve in diplomatskimi predstavništvi, temveč so zelo pogosti tudi medsebojni obiski državnih ali diplomatskih funkcionarjev; predvsem med državami, ki vzajemno gojijo in razvijajo intenzivne politične, gospodarske, kulturne, športne in druge odnose. Potrebno je opozoriti, da intenzivnost stikov ne odraža nujno dobrih odnosov in prijateljstva med dvema državama; vzrok oziroma povod za meddržavni obisk je lahko tudi poskus rešitve kakega resnega problema ali odprtega vprašanja (Nick, 1997: 137)¹⁴. Na splošno lahko rečemo, da so rast osebne diplomacije povzročile številne spremembe v razvoju telekomunikacij, tehnologije in modernega prometa ter širjenje regionalnega sodelovanja izven Evrope - predvsem v Afriki, Latinski Ameriki, na Karibskem otočju in v Jugovzhodni Aziji. Toda pri srečanjih na najvišji ravni gre tudi za posledico demokratizacije držav, saj morajo v obdobju parlamentarne demokracije vlade in njihovi predstavniki parlamentu predstavljati usmeritve svoje zunanje politike ter poročati o njenem izvrševanju.

Državniški obiski so postali eden od načinov izvajanja zunanje politike. Šefi držav, predsedniki vlad in zunanji ministri z vodenjem t. i. osebne diplomacije preko obiskov, telefonskih pogovorov in pisne korespondence krepijo stike, predstavljajo podobo svoje države ter skušajo izboljševati bilateralne, uradne in druge odnose. Meddržavna srečanja so npr. zelo pomembna za gospodarstvo. V zadnjih letih šefe držav na uradnih obiskih v tujini pogosto spremljajo močne gospodarske delegacije, ki jim tovrstni obiski pomagajo pri navezavi ali krepitvi ekonomskega sodelovanja med državami. Za Slovenijo kot tranzicijsko državo je npr. gospodarski vidik pri državnih obiskih še toliko večjega pomena. Na to je v

---

¹⁴ V takem primeru gre praviloma za kratke delovne obiske manjših delegacij.

izjavi med enim svojih številnih obiskov opozoril tudi prvi slovenski predsednik Milan Kučan, ko je rekel, da je “vsak državniški obisk zelo pomemben tudi z vidika interesov slovenskega gospodarstva in njegovih podjetij, z vidika soustvarjanja njihovih tržnih priložnosti ter iskanja potencialnih strateških zavezništov” (Pozdravni nagovor predsednika Milana Kučana na poslovni konferenci ob uradnem obisku na Portugalskem). Sicer pa so obiski pogosta praksa ob zaključku kakega velikega meddržavnega projekta ali sporazuma (Barston, 1988: 98).

Takšni obiski, ki so lahko tako ceremonialne kot delovne narave, odražajo povečano vpletenost šefov držav in predsednikov vlad ter različnih ključnih predstavnikov regionalnih organizacij in ostalih institucij v diplomacijo. Obiski, še posebej v pomembne velesile, lahko državniku v domači državi večajo ugled (npr. pred volitvami). Pomemben razlog za vodenje osebne diplomacije pa je tudi pomoč pri politični tranziciji¹⁵ (Barston, 1988: 98).

3.1. VRSTE DRŽAVNIŠKIH OBISKOV

Že v prvem poglavju te naloge smo državniške obiske definirali kot obiske najvišje državne delegacije, kar pomeni, da jo vodijo šef države, predsednik vlade, zunanji minister in tudi (npr. v Sloveniji) predsednik parlamenta.

Glede na naravo obiska pa razlikujemo še med naslednjimi vrstami obiskov:

- uradni obisk,
- delovni obisk in
- zasebni obisk.

Čeprav predstavlja prihod vsake delegacije, tudi najmanjše in na delovni ravni, pred diplomatsko predstavništvo kup političnih, protokolarnih, organizacijskih in logističnih nalog, se bomo za podrobnejše proučevanje tega diplomskega dela osredotočili predvsem na uradne državniške obiske šefov držav.

---

¹⁵ V nekdanji Sovjetski uniji so npr. državniške pogrebe izkoriščali za navezavo kratkih, a pomembnih stikov med novim vodstvom in tujimi politiki.

3.2. URADNI OBISK NA NAJVIŠJI RAVNI

Državniški obiski se običajno dogovorijo prek veleposlaništev ali ministrstev za zunanje zadeve. Kljub temu, da lahko do obiska pride na pobudo katerekoli zainteresirane strani, je nujno povabilo gostitelja. Vabilo za obisk tako formalno vedno vroči država gostiteljica, čeprav je povod obiska lahko tudi želja države pošiljateljice. Pri dogovarjanju o obisku sta obe strani diplomatsko zelo previdni, saj je potrebno poskrbeti za predhodno preverjanje razpoloženja za pripravljenost na obisk. Pri tem je vsaka država zelo diskretna, saj bi zavrnitev povabila neugodno vplivala tako na mednarodni ugled zainteresirane strani kot na domače javno razpoloženje (Mikolić, 1995: 76-78). Javnost je o obisku seznanjena šele takrat, ko o njem soglašata obe strani.

3.2.1. Vloga ceremoniala

Eden od avtorjev v svojem delu navaja, da je ceremonial po nekem vzhodnjaškem pregovoru “plamen živega ognja prijateljstva med narodi” (Zelmanović, 1990: 260). Glede na to, da nobena protokolarna zadeva oziroma dejavnost ne poteka brez določenih ceremonialnih postopkov, je logično, da ima ceremonial veliko vlogo tudi pri državniških obiskih. Državniški obiski imajo namreč tako kot številne druge manifestacije in dogodki svoj protokolarni red. Podlaga protokolarnih pravil so sicer mednarodni običaji, ki pa temeljijo na tradiciji, navadah in izkušnjah posamezne države.

Odvijanje državniškega obiska je zato le načelne narave in ni povsem enako v vseh državah. Ceremonial prihoda, bivanja in odhoda določa vsaka država posebej v skladu s svojimi običaji in možnostmi (Mikolić, 1995: 80).

3.2.2. Časti, privilegiji in imunitete

Po Mikoliću (1995: 83) so državniške časti zunanja obeležja, s katerimi želi ena država izkazati spoštovanje visokim političnim veljakom, poglavarjem držav, predsednikom vlad, ministrom, veleposlanikom in drugim uglednim gostom iz drugih držav.

Če je gost šef države, ki je na uradnem obisku pri šefu druge države, ima pravico do časti, privilegijev in imunitet, ki odgovarjajo njegovemu položaju in dostojanstvu. Časti, privilegiji in imunitete, ki pripadajo šefu države, pripadajo tudi članom njegove družine in uradnega spremstva¹⁶ (Trajkovski, 1990: 79). Časti so strogo določene s ceremonialom in navadno obsegajo nazivanje oziroma tituliranje ter civilne in vojaške časti, še posebej ob prihodu in odhodu gosta¹⁷.

O tem, da visoki gost potuje incognito, govorimo takrat, ko se odreče tistih časti, ki bi mu sicer pripadale. Razlikovati moramo med dvema vrstama incognito obiskov. Pri prvem tuji državnik potuje v drugo državo in ta država niti ne ve za njegov prihod, saj o njem ni bila obveščena. V tem primeru nima do visokega gosta nobenih obveznosti. Kadar pa tuji državnik potuje incognito le za javnost in je država, v katero potuje, vnaprej obveščena o prihodu, gre za zasebni obisk gosta, ki ne izključuje izkazovanja t. i. 'dolžne kurtoazije' (vlada v tem primeru navadno pošlje enega od svojih visokih funkcionarjev, da ga pričaka in pospremi, poskrbljeno je za varovanje gosta, ponudi pa se mu tudi razpolaganje z rezidenco in poskrbi za njegovo prehrano). Incognito se lahko začasno tudi prekine, da se npr. gostu omogoči prisostvovati na kaki javni prireditvi.

3.2.3. Prihod predhodnice

Neposredno pred obiskom šefa države pride v državo gostiteljico **predhodnica iz države pošiljateljice**, sestavljena iz predstavnikov protokolarnega urada in varnosti ter po potrebi še predstavnikov nekaterih drugih služb. Naloga predhodnice je po Mikoliću (1995: 78-79) utrditev podrobnosti obiska, kamor sodijo npr.:

- pregled in preverjanje programa obiska,
- vsa vprašanja, vezana na sam sprejem (pri tem se spoštujejo običaji države gostiteljice),
- okrasitev javnih zgradb,
- varovanje,
- sestava stalnega spremstva z imeni oseb in njihovimi položaji,

---

¹⁶ Po mednarodni praksi ločimo v delegaciji na najvišji ravni uradno in tehnično spremstvo, poleg njiju pa delegacijo spremlja še skupina ljudi, zadolženih za tisk in informiranje (Trajkovski, 1990: 80)

¹⁷ Pri izvajanju vojaških časti v slovesnosti pri prihodu in odhodu šefov držav ter predsednikov vlad na uradni obisk v Republiki Sloveniji sodelujeta častna enota Slovenske vojske in orkester Policije.

- naloge za tisk (kamor sodi dogovor glede morebitne novinarske konference, skupnega sporočila za javnost, intervjujev...),
- častno spremstvo policije ali vojske,
- dogovor o razporeditvi gostov in spremstva v avtomobilih,
- namestitvev gostov in spremstva (razporeditev sob),
- zagotovitev ambulantnega vozila ter stalne zdravniške in kirurške ekipe v bolnišnici,
- dogovor o izmenjavi daril in odlikovanj ter načinu njihove izročitve.

3.2.4. Stroški obiska

Pomembno je določiti stroške, ki jih bosta z obiskom imeli obe strani. Nekateri avtorji (Nick, 1997: 140) so mnenja, da je najbolje, da gostujoča delegacija prevzame stroške svojega potovanja in hotelske namestitve (razen kadar so gostje nameščeni v vladnih objektih ali rezidencah, ko stroške prevzame država gostiteljica), najema avtomobilov, telekomunikacijskih stroškov ter stroškov svojih sprejemov, kosil in večerij. V Sloveniji je določeno (13. člen Sklepa o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi protokolarnih pravil), da ob uresničevanju protokolarnih zadev, kamor sodijo tudi mednarodni uradni, delovni in zasebni obiski šefa države, predsednika parlamenta, predsednika vlade, predsednika državnega sveta ter ob uradnih obiskih ministrov za zunanje zadeve, vse stroške - razen stroškov za protokolarna darila - poravnajo organi gostitelja sami iz sredstev svojega finančnega načrta.

Tudi glede stroškov predhodnice je v Sloveniji določeno, da le-te krije država pošiljateljica, razen prevozov na lokacije protokolarnih dogodkov, ki jih krije organ gostitelja, in načeloma enega delovnega obeda, ki ga krije Protokol.

3.2.5. Čas trajanja obiska

Po Trajkovskem (1990: 80) se uradni obiski na najvišji državni ravni vršijo samo enkrat, vsi (morebitni) nadaljnji obiski pa imajo neuradni oziroma delovni značaj¹⁸. Uradni obiski se

---

¹⁸ Čeprav so časti ob sprejemu in slovesu ravno tako prisotne.

praviloma tudi vračajo. Čas trajanja obiskov je načeloma sicer stvar dogovora med državami. Pri nas so glede na 14. člen Sklepa o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi protokolarnih pravil uradni obiski najvišjih predstavnikov tujih držav v Republiki Sloveniji “v primeru posamezne države praviloma enkrat na tri leta”, trajajo pa do tri delovne dni¹⁹. Isto velja za uradne obiske najvišjih slovenskih predstavnikov v tujini.

3.2.6. Program obiska

Že med pripravami je potrebno natančno določiti tudi celoten program obiska, kamor po Nicku (1997: 140-141) sodijo predvsem:

- dogovor o temah, urniku in kraju medsebojnih pogovorov,
- določitev točne sestave pogajalskih ekip obeh strani,
- izbira jezika pogovorov (pri čemer se zagotovi strokovne in kvalificirane prevajalce),
- priprava srečanja z novinarji (organizacija novinarske konference) in dogovor o morebitni objavi skupnega sporočila za javnost po končanih pogovorih²⁰,
- priprava sprejema za delegacijo (ali za samo en njen del) pri katerem od visokih funkcionarjev države gostiteljice²¹,
- dogovor o protokolarnih in ceremonialnih elementih programa, npr. uporaba državnih simbolov²², (zastave, igranje himne, zastavice na avtomobilih), kosila, sprejemi in zdravice, podelitev odlikovanj, izmenjava daril, morebitno predavanje gosta na univerzi, itd....,
- obisk gospodarskih centrov, kulturnih institucij ali zgodovinskih objektov.

Pri uradnih obiskih na najvišji ravni se program obiska z vsemi navedenimi elementi, natančnim časovnim razporedom vsakega dela programa in imeni vključenih ljudi navadno tudi natisne.

---

¹⁹ Sobote, nedelje, prazniki in dela prosti dnevi praviloma niso protokolarni dnevi za uradne obiske.

²⁰ Ob obisku šefa države se po mednarodni praksi vodijo pogovori, o katerih se najpogosteje na koncu obiska izda skupno sporočilo za javnost oziroma t. i. komunike. Le-tega šefa držav podpišeta ali parafirata. Včasih to naredijo tudi ministri za zunanje zadeve, so pa tudi primeri, ko se skupna izjava ne podpiše niti ne parafira, temveč se samo poišče soglasje in istočasno objavi v tisku (Trajkovski, 1990: 80).

²¹ Če gre za obisk tujega šefa države, je njegov gostitelj šef države gostiteljice. Pri ostalih obiskih političnih predstavnikov pa je običaj, da gostujočo delegacijo sprejme funkcionar, ki je za rang ali dva višji: namestnika ministra sprejme minister, ministra predsednik vlade in predsednika vlade ali parlamenta šef države.

²² Neugoden incident lahko nastane, če se ob obisku pomotoma izobesi tuja zastava ali odigra napačna himna. Ravno slednje se je zgodilo 8. julija 2002 ob prihodu slovenskega predsednika Milana Kučana na uradni obisk v Romunijo, saj so ga na letališču v Bukarešti namesto s slovensko himno pozdravili s slovaško.

4. DRŽAVNIŠKI OBISKI V SLOVENIJI

Slovenija se je z osamosvojitvijo od Jugoslavije morala soočiti tudi s svojo neprepoznavnostjo in Serajnikova v enem od svojih člankov zapiše, da je “nenadoma postala ena od tistih novih držav v Srednji in Vzhodni Evropi, o katerih se je vedelo v glavnem samo to, da so nove” (Serajnik, 1998: 687). In ker je bila Slovenija nova in v precejšnji meri nepoznana država, je bila v tujih javnostih predstava o njej še neizoblikovana. Lahko bi rekli, da ni imela prepoznavne identitete. Po Jančiču (Anžin, 2000: 6) je identiteta države skupek vseh njenih delov in zajema državne simbole, jezik, geografske in klimatske značilnosti, znane osebnosti, znana podjetja in izvozne izdelke, nacionalni značaj, vojaško tradicijo in moč, demokratičnost in družbeno pravičnost, kvaliteto življenja in bogastvo države, religijo, etnološke značilnosti, arhitekturo, turistične zanimivosti, dogodke, dnevne novice... Tuje javnosti si šele na osnovi vsega naštetega lahko počasi ustvarjajo svojo predstavo o določeni državi ali povedano drugače: nova država mora mednarodno javnost 'navaditi' na svojo prisotnost. Skrb za publiciteto in investiranje v promocijo svojega imidža je torej 'nujno zlo' za nepoznano državo, kakršna je Slovenija bila in je v veliki meri še vedno²³. Kosin (1997: 232) vidi vzroke za slednje tudi v dejstvu, da se “naš politični razred ne zaveda dovolj pomena mednarodne dejavnosti za utrditev samostojnosti, uveljavljanje interesov Slovenije in ohranitev identitete slovenskega naroda.”

Tudi Serajnikova priznava, da se Sloveniji v prvem desetletju “ni posrečilo zaokrožiti prepotrebne koncepta celovite promocije države”, da pa so “še največ odtehtali veliki dogodki, ki so za nekaj ur ali minut usmerili žaromete tudi v Slovenijo” (Serajnik, 2001: 1). Najbrž bi tej ugotovitvi lahko pritrdili, saj so veliki dogodki, med katere visoki državniški obiski gotovo sodijo, medijsko zelo zanimivi. In glede na to, da imajo ravno mediji danes glavno vlogo pri ustvarjanju javnega mnenja in posledično pri oblikovanju podobe o neki državi, je Slovenija po dvanajstih letih tudi na račun odmevnosti nekaterih političnih srečanj pridobila na svoji prepoznavnosti in promociji²⁴.

---

²³ O želji po večji prepoznavnosti Slovenije ima zanimivo stališče ena od naših sogovornic, Špela Furlan iz Pisanre bivšega predsednika RS. Po njenem mnenju je nesmiselno nenehno tožiti o tem, da nas nihče ne pozna. Bilo bi celo iluzorno pričakovati, da bodo za Slovenijo kadarkoli vedeli vsi, saj je svet nabasan z vedno novimi informacijami in je težko sprejemati že samo njihovo količino, kaj šele vsebino. “Vedeti je treba, kdo želiš, da te pozna in ciljati predvsem na te”, še dodaja (Pogovor s Špelo Furlan).

²⁴ Besedo 'promocija' v našem kontekstu razumemo kot jasno predstavljanje države na način, ki jo jasno ločuje od podobnih ali sorodnih držav.

Brez dvoma bi torej državniška srečanja lahko ocenili kot pomembne za mednarodno predstavitev in uveljavitev Slovenije. Uradni in delovni obiski so pomagali umestiti našo državo med enakopravne članice mednarodne skupnosti in danes nas povsod po svetu sprejemajo kot demokratično in stabilno državo. Veliko vlogo sta pri tem procesu odigrala tako takratni predsednik republike Milan Kučan kot predsednik vlade Janez Drnovšek.

O tem, kateri državniški obiski v Sloveniji so najbolj prispevali k mednarodni uveljavitvi in v kolikšni meri sploh, bomo podrobneje pisali v petem poglavju. Še pred tem pa bomo prikazali, kako poteka načrtovanje uradnega državniškega obiska v RS in kakšna je pri tem vloga ceremoniala. Ob tem opozarjamo, da bomo sicer opisali le primer ceremoniala ob prihodu šefa tuje države, a na enak način poteka ceremonial tudi ob uradnem obisku predsednika vlade tuje države.

4.1. NAČRTOVANJE IN ŠTEVILO URADNIH OBISKOV V RS

V Republiki Sloveniji na podlagi okvirnih programov in predvidenih sredstev organov njihovi pooblašteni predstavniki do 1. decembra tekočega leta pisno obvestijo Protokol, Ministrstvo za zunanje zadeve ter vodjo Medresorske delovne skupine za koordinacijo zunanjepolitičnih aktivnosti pri Ministrstvu za zunanje zadeve o načrtovanih mednarodnih obiskih na njihovem področju²⁵ in drugih predvidenih protokolarnih dogodkih za naslednje leto. Na osnovi tega Protokol pripravi celovit letni načrt dela, predvidi število in vrsto protokolarnih dogodkov in skrbi za njihovo usklajenost in strokovno izvedbo. O protokolarnih dogodkih, ki v letnem programu niso bili vnaprej časovno opredeljeni ali predvideni, pa mora biti Protokol pisno obveščen najmanj 15 dni pred dogodkom (4. in 5. člen Sklepa o določitvi protokolarnih pravil). Protokol Republike Slovenije je torej tista vladna služba, ki opravlja organizacijsko-tehnično delo tako ob obiskih osebnosti tujih držav, ki obišejo Slovenijo, kot ob obiskih osebnosti RS v tujini. To zahtevno nalogo²⁶ opravlja okrog 20 zaposlenih.

---

²⁵ Tudi Zakon o zunanjih zadevah navaja, da ministrstvo za zunanje zadeve "vsebinsko in protokolarno usklajuje program mednarodnih obiskov in sodeluje v njegovem uresničevanju" (ZZZ-1, 2. člen).

²⁶ S stališča Protokola RS je bil organizacijsko najzahtevnejši obisk danske kraljice Margrethe, ker je šlo za prvi uradni obisk monarha v Sloveniji (Pogovor na Protokolu RS).

Slovenija je v prvem desetletju svoje samostojnosti oziroma v dveh mandatnih obdobjih predsednikovanja Milana Kučana gostila naslednje število obiskov tujih šefov držav: 37 uradnih obiskov²⁷, 27 delovnih obiskov in 4 multilateralna srečanja (Pogovor s Špelo Furlan).

V letu 2002 je Slovenija poleg tradicionalnega srečanja srednjeevropskih predsednikov na Bledu, ki je bilo v tem letu najodmevnejše državniško srečanje, gostila še:

- štiri uradne obiske šefov držav,
- šest uradnih obiskov šefov vlad,
- tri uradne obiske zunanjih ministrov,
- uradni obisk generalnega sekretarja Sveta Evrope,
- uradni obisk vrhovnega poveljnika zavezniških sil zveze NATO za Evropo,
- uradni obisk izvršne direktorice UNICEF in
- uradni obisk generalnega direktorja UNESCO.

Na povabilo Univerze v Ljubljani pa je julija 2002 na svoj prvi obisk v Slovenijo prišel tudi tibetanski duhovni voditelj dalajlama, ki se je neuradno srečal s slovenskim predsednikom, premierom in zunanjim ministrom (Kronologija dogodkov v letu 2002).

4.2. CEREMONIAL URADNIH OBISKOV V RS

4.2.1. Priprave na obisk

Uradni obiski na najvišji ravni se seveda pripravljajo več mesecev vnaprej²⁸, pri pripravi pa sodeluje celotno osebje diplomatske misije države pošiljateljice ter številne službe države gostiteljice. Diplomatsko predstavništvo mora svojemu ministrstvu pred obiskom pravočasno poslati material, ki vključuje vsestranski in natančni pregled političnih, ekonomskih, kulturnih

---

²⁷ Do leta 1995 so bili na uradnem obisku v Sloveniji šefi naslednjih držav: Italije, Hrvaške, Romunije, Makedonije, Lihtensteina, Češke, Avstrije in Suverenega malteškega viteškega reda. Slovenija se je v teh prvih letih po osamosvojitvi še umeščala v mednarodno skupnost ter vzpostavljala svojo diplomatsko mrežo. Sčasoma je postala tudi bolj zaželena partnerica in po letu 1996 se je število uradnih obiskov šefov držav precej povečalo. Slovenijo so obiskali še šefi držav: Vatikana (dvakrat), Poljske, Nemčije (dvakrat), Turčije, Estonije, Italije, BiH (dvakrat), Romunije, Finske, Moldavije, Ukrajine, Portugalske, ZDA, Bolgarije, Grčije, Hrvaške, Litve, Malte, Slovaške, Madžarske, Irske, Luksemburga, Danske, Latvije, Kazahstana in Španije.

²⁸ V nekaterih državah organizirajo državne obiske šefov držav le dvakrat letno (npr. na Švedskem), zato priprave na tak dogodek lahko trajajo tudi več let.

in konzularnih odnosov, stanje podpisanih in ratificiranih dvostranskih sporazumov, informacije o pomembnejših osebnostih države gostiteljice, itd (Nick, 1997: 139). Kadar prihaja na obisk kateri izmed najvišjih političnih predstavnikov (šef države, predsednik vlade, zunanji minister, tudi predsednik parlamenta), je običaj, da veleposlanik države gostiteljice nekaj dni pred obiskom odpotuje domov, kjer svojemu ministru ter drugim osebnostim, ki bodo prišle v stik z gostujočo delegacijo, poroča o vseh relevantnih vprašanjih.

Priprave se pravzaprav začnejo takoj, ko je na podlagi napovedi ali vabila potrjen datum obiska. Najtesnejše je gotovo sodelovanje s protokolarno službo države gostiteljice. V protokolu se, glede na namen in značaj obiska, določi njegovo trajanje, potrebno pa je opredeliti še cel kup podrobnosti: kdo bo gostitelj obiska, kakšna bo vsebina programa, kakšen bo ceremonial ob prihodu in odhodu delegacije, prevoz z avtomobili z letališča, namestitve gostov, varnostne ukrepe, itd.

Zelmanović (1990: 261) priprave na obisk deli na pet faz:

- *V prvi fazi se rešijo zadeve pred prihodom gostov.*
- *V drugo fazo sodijo protokolarne naloge glede prihoda in sprejema gostov.*
- *V tretji fazi se uresniči namen prihoda gostov: pogajanja, pogovori, obiski, otvoritve itd.*
- *V četrti fazi pridejo na vrsto različna vabila, razvedrilo, sprejemi in druge oblike družabnih stikov.*
- *V peti fazi se uredi odhod gostov.*

V svetu so se oblikovali več ali manj podobni mednarodni običaji o sprejemanju obiskov šefov držav ali predsednikov vlad ter kakšne časti in pozornosti so deležni. V Sloveniji se npr. ob obisku tujega šefa države, predsednika parlamenta, predsednika vlade, predsednika državnega ali deželnega sveta, predsednika ustavnega sodišča in ob uradnem obisku ministra za zunanje zadeve določi **koordinator obiska**, ki sodeluje s Protokolom pri organizacijskih in protokolarnih vprašanjih, povezanih s pripravo in realizacijo obiska. Koordinatorja za obisk tujega šefa države določi Urad predsednika Republike, za obisk predsednika parlamenta Kabinet predsednika Državnega zbora, za obisk premiera Urad predsednika Vlade RS, za obisk predsednika državnega sveta sekretar Državnega sveta, za obisk predsednika ustavnega sodišča sekretar Ustavnega sodišča RS in za obisk ministra za zunanje zadeve Kabinet ministra za zunanje zadeve (10. člen Sklepa o določitvi protokolarnih pravil).

Nick (1997: 140) še opozarja, da je, ne glede na vrsto obiska, ena prvih stvari, za katero je potrebno poskrbeti, potrditev točne sestave delegacije s polnimi imeni, funkcijami in nazivi (plemiški, akademski in ostali) šefa delegacije ter vseh njenih članov. O obisku šefa tuje države v prestolnici države gostiteljice se z noto obvesti tudi diplomatski zbor v državi gostiteljici, vendar pa ni povsod običaj, da bi bil diplomatski zbor prisoten ob sprejemu in odhodu gosta.

4.2.2. Spremljevanje ob obisku

Gosta, ki prihaja na državniški obisk, poleg gostitelja spremlja tudi **stalno spremljevanje**. Ob uradnih obiskih v Republiki Sloveniji določi sestavo stalnega spremljevanja gostitelj obiska na predlog Protokola. Tako stalno spremljevanje ob obisku šefa tuje države predstavljajo predstavniki Urada predsednika RS, minister za zunanje zadeve ali predstavnik Ministrstva za zunanje zadeve, veleposlanik RS v državi gosta in šef ali namestnik Protokola (18. člen Sklepa o določitvi protokolarnih pravil).

Tudi gost na obisk seveda ne pride sam, ampak ga vedno spremlja t. i. **uradno spremljevanje**. Število članov uradnega spremljevanja je vnaprej dogovorjeno in navadno odstopanja glede števila niso možna. V Sloveniji je npr. maksimalno število članov uradnega spremljevanja, vključno z glavnim gostom in soprogo, je pri obiskih šefov držav deset, pri predsednikih parlamentov in predsednikih vlad osem ter pri ministrih za zunanje zadeve šest (Navodilo za izvajanje sklepa o določitvi protokolarnih pravil).

4.2.3. Prihod šefa tuje države na uradni obisk v RS

Uradni obisk se prične, ko visoki gost prispe v državo gostiteljico, kjer je uradno sprejet. V Sloveniji je to ponavadi letališče Brnik, kjer se v t. i. VIP salonu že pol ure pred prihodom gosta zbere stalno spremljevanje in druge osebnosti, ki bodo gosta ob prihodu pozdravile. Deset minut pred pristankom letala se predstavniki RS in stalno spremljevanje postavijo ob tekaču na letališki pisti, takoj poleg častne enote Slovenske vojske. Pet minut pred prihodom gosta se na letališko pisto pripelje predsednik RS. Po prihodu posebnega letala z gostom orkester Policije igra koračnice. Ko letalo pristane, iz njega prvi izstopijo novinarji, v kolikor le-ti spremljajo

gosta. Šef Protokola RS nato vstopi v letalo, se gostu predstavi ter mu sporoči, da je vse pripravljeno na njegov sprejem in pospremi gosta iz letala.

Ko gost z uradnim spremstvom pride iz letala, se pozdravi s predsednikom RS in mu predstavi svoje uradno spremstvo. Zatem stopi do gosta deklica in mu izroči šopek, ki ga takoj prevzame predstavnik protokola. Šefa države skupaj odideta po tekaču do preproge, pri čemer gost hodi na desni strani predsednika RS. Ko stopita na preprogo, orkester prične igrati himno države gosta, nato še slovensko himno. Ob igranju obeh himen tako gost kot gostitelj stojita na preprogi. Po končanih himnah začne orkester igrati koračnico, šefa države pa stopata po tekaču. Nekaj korakov pred zastavo jima pride naproti poveljujoči častnik, koračnica preneha, poveljujoči častnik poroča, predsednika stopita naprej in se poklonita zastavi. Orkester zopet prične igrati koračnico, dvojica pa pregleda častno enoto Slovenske vojske v obsegu, ki je določen v 52. členu Sklepa o določitvi protokolarnih pravil. Tam je zapisano, da pri prihodu in odhodu šefa države sodelujejo trije častni vodi (skupaj 106 pripadnikov častne enote, od tega štirje častniki, 12 podčastnikov in 90 vojakov).

Predsednik RS gostu predstavi predstavnike RS, ki gosta pozdravijo. Šefa tuje države ob prihodu v RS pozdravijo poleg gostitelja – predsednika RS – še predstavnik Državnega zbora RS, predstavnik Vlade RS, minister za zunanje zadeve, generalni sekretar Urada predsednika Republike ter druge osebe, ki jih določi gostitelj (11. člen Sklepa o določitvi protokolarnih pravil). Nato se spremstvo in gost odpravijo do avtomobilov. Kolono vozil in razpored gostov po posameznih vozilih oblikuje Protokol in sestava kolone je od začetka do konca obiska enaka. Vsa vozila v koloni morajo biti označena z zaporedno oštevilčenimi protokolarnimi nalepkami.

Kolono se oblikuje po naslednjem vrstnem redu:

- vozilo policije
- vozilo Protokola
- vozilo policije za zavarovanje
- vozilo A, v katerem sta gost in gostitelj
- vozilo policije za zavarovanje
- vozilo B
- vozilo C
- itd.

Vozila policije se vključujejo v kolono v skladu s pravilnikom Ministrstva za notranje zadeve o varovanju. Za prevoz prtljage se uporabi kombi, ki pa ni sestavni del kolone. Glavni gost sedi na desnem zadnjem sedežu v vozilu A, levo poleg njega je gostitelj, na sprednjem sedežu pa sedi tolmač oziroma, ko slednji ni potreben, varnostnik. Če glavnega gosta spremlja soproga, je ta v vozilu B s soprogo gostitelja, sicer pa je v tem vozilu član delegacije, ki je po rangu prvi za glavnim gostom. Na enak način Protokol razporedi v vozila tudi ostale člane delegacije in spremstva.

4.2.4. Pogovori

Osrednji del uradnega državnškega obiska so pogovori med gostom in gostiteljem, ki ponavadi potekajo v predsedniški palači. Tam se začno pogovori o namenu obiska, programu in vprašanjih, ki gosta zanimajo. Kadar se šefa držav pogovarjata za mizo, si vedno sedita nasproti in na sredini mize, levo in desno od njiju pa se razporedijo drugi predstavniki obeh delegacij. Če pa se pogovori vršijo v salonu, je v ospredju sedežna garnitura, na kateri sedita oba šefa držav, v polkrogu na levi in desni strani pa sedijo drugi predstavniki iz spremstva. Čeprav kakšnega posebnega pravila za razvrstitev ni, se vedno upošteva pravilo, da je desna stran častna, zato gost vedno sedi desno od gostitelja (Zelmanović, 1990: 266). Enako je pri fotografiranju pod zastavama obeh držav, kjer zastava gosta visi na desni strani.

Po pogovorih sledi novinarska konferenca ali zgolj izjava za javnost, v kateri državnik povesta, o čem so tekli pogovori oziroma kakšen je bil namen obiska. Izjava mora biti podana v domačem jeziku gosta ali gostitelja, navzoča je tudi prevajalka (Turk, 2001: 19). Tako ob uradnih pogovorih kot na novinarski konferenci se na mizo namestijo namizne zastavice države gosta in Republike Slovenije (19. člen Sklepa o določitvi protokolarnih pravil).

4.2.5. Poseben program za soprogo gosta

Že v začetni fazi priprav na uradni državnški obisk je potrebno vedeti, ali bodo visoke goste spremljale tudi soproge, saj se v tem primeru zanje organizira poseben oziroma pogosteje dopolnilni program. V primeru, da na obisk v Republiko Slovenijo skupaj s šefom tuje države

pride tudi njegova soproga (ali – v kolikor gre za šefa države ženskega spola – njen soprog), sodeluje pri slovesnostih ob prihodu in odhodu tudi soproga predsednika RS oziroma oseba, ki ji gostitelj določi vlogo gostiteljice. Gostiteljica ves čas obiska spremlja soprogo šefa tuje države, za katero Protokol RS pripravi poseben program (Navodilo za izvajanje sklepa o določitvi protokolarnih pravil in sklepa o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi protokolarnih pravil).

Nick (1997: 141) dodaja, da je pri pripravi takega posebnega programa potrebno paziti na osebne interese in zanimanja soproge visokega gosta ter na morebitne projekte ali aktivnosti, ki zaznamujejo odnos med obema državama. V Sloveniji se za soprogo gosta običajno sestavi program, ki vključuje obisk izobraževalnih in socialnih ustanov oziroma projektov (Navodilo za izvajanje sklepa o določitvi protokolarnih pravil).

4.2.6. Uporaba protokolarnih objektov

Po 58. členu Sklepa o določitvi protokolarnih pravil se lahko za nočitve, sprejeme, uradne in delovne razgovore, kosila in večerje najvišjih tujih in domačih delegacij, praviloma uporablja Grad Brdo, Vilo Podrožnik, Grad Strmol, Vilo Bled, restavracijo Zois in Hotel Kokra. O tem, kateri protokolarni objekt je najprimernejši ob posameznih obiskih, se sicer dogovori v predhodnici, običaj pa je, da so šefi držav in vlad ob uradnem obisku v RS nameščeni v Gradu Brdo, člani njihovega spremstva pa v Hotelu Kokra. Predsedniki parlamentov in zunanji ministri so običajno nameščeni v hotelu ali v Vili Podrožnik.

Na objektu, kjer stanuje gost, mora obvezno viseti zastava njegove države, pa tudi njegova osebna zastava, če jo ima (Mikolić, 1995: 80).

4.2.7. Svečani obed

Ob uradnem državniškem obisku se v državi gostiteljici navadno organizira svečani obed, lahko pa tudi poseben koncert ali operno predstavo. V Sloveniji gostitelj pri obiskih šefa tuje države, predsednika parlamenta, predsednika vlade in ministra za zunanje zadeve priredi eno

svečano kosilo ali večerjo. Svečani obed ni nikoli v rezidenci gosta²⁹. Število oseb, vabljenih na uradne obede, mora biti v sorazmerju s številom gostov. Gost in gostitelj si na svečanem obedu izmenjata zdravici. Le-ta je navadno na začetku obeda ali po glavni jedi. Če je zdravica natisnjena, jo dobi vsak udeleženec obeda v svojem jeziku.

Na svečani obed ob obisku šefa tuje države v RS so povabljeni:

- člani uradnega spremstva šefa države,
- člani stalnega spremstva v RS,
- predsednik Državnega zbora RS,
- predsednik Vlade RS,
- predsednik Državnega sveta RS,
- predsednik Ustavnega sodišča RS,
- varuh človekovih pravic,
- predsednik Računskega sodišča,
- minister za zunanje zadeve,
- predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti in
- druge osebe, ki jih določi gostitelj.

4.2.8. Izmenjava odlikovanj in daril

Ob državniškem obisku se lahko izvrši tudi izmenjava odlikovanj in daril. Običajno se pred obiskom “po diplomatskih kanalih” dogovori o osebnostih, ki bodo odlikovane, ter o osebah, ki bodo prejela darila. Obstaja pravilo, da je načelno gost tisti, ki gostitelju izroči darilo, a če gost ne izroči nobenega darila, nima gostitelj do gosta nikakršnih obveznosti (Navodilo za ravnanje ob protokolarnih dogodkih).

Naloga predstavnikov Protokola je, da se pred obiskom dogovori tudi o vrsti darila in načinu izmenjave daril. V 24. členu Sklepa o določitvi protokolarnih pravil je zapisano, da lahko ob uradnem obisku v RS gostitelj in soproga, če je gost na obisku s soprogo, izročita darilo šefu države, predsedniku parlamenta, predsedniku vlade in ministru za zunanje zadeve. Načeloma gostitelj izroči glavnemu gostu eno glavno darilo v imenu države, zato je v Sloveniji

---

²⁹ Običaj je, da se kosila praviloma vršijo v Vili Podrožnik, večerje pa na Gradu Brdo, kadar gost ne prenočuje tam (Pogovor na Uradu vlade za informiranje).

uveljavljena praksa, da naj bi bilo darilo za goste vezano na slovensko tradicijo in izdelek slovenske proizvodnje. Sicer pa dandanes darila, ki se poklanjajo ob državniških obiskih, niso več tako draga in eksotična kot so bila včasih, ko so vladarji z njimi želeli pokazati tudi svoje bogastvo in moč. Nick (1997: 185) piše, da so imeli npr. v antičnem Rimu navado podarjati redke živali iz daljnih krajev. V sodobnem času se največkrat poklanjajo umetniška dela, izdelki ročnega dela, kristal, pisalni pribor, ipd.

Darila se izroča tudi članom uradne delegacije, priložnostna darila pa tudi varnostnemu in tehničnemu osebju gosta. Osolnik (1998: 158) opozarja, da v primeru državniških obiskov velja pravilo, da se darila ne izročajo osebno, temveč se dostavijo v rezidenco ali hotel, kjer gost stanuje, z vizitko tistega, ki darilo pošilja. Izjema je darilo za glavnega gosta, ki se lahko izroči tudi osebno.

Vrednost darila, ki ga gostu na obisku v RS izročijo šef države, predsednik Državnega zbora, predsednik Vlade ali minister za zunanje zadeve pa je določena z odlokom v Uradnem listu in "praviloma ne presega višine zadnje uradno objavljene bruto povprečne plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji" (24. člen Sklepa o določitvi protokolarnih pravil). Stroške protokolarnih daril krije Protokol iz svojega letnega finančnega načrta. Vsak od organov, udeleženih v uradnih obiskih v tujini ali obiskih v RS, pa sam vodi evidenco o vrsti in vrednosti daril, ki so jih prejeli njihovi funkcionarji in uslužbenci³⁰.

4.2.9. Odhod šefa tuje države z uradnega obiska v RS

Odhod visokega gosta in njegove delegacije poteka po enakem protokolu kakor njegov prihod. Na ploščadi letališča Brnik se ob določeni uri postavijo častna enota Slovenske vojske, orkester Policije in zastavonoša. Po prihodu na letališče Brnik predsednik RS in njegov gost izstopita iz vozila in stopita na preprogo. Policijska godba zaigra najprej himno države gosta, nato še slovensko. Potem gost in predsednik RS stopata ob orkestru Policije, nekaj korakov pred zastavo jima pride naproti poveljujoči častnik in poročnik; gostitelj in gost stopita naprej in se poklonita zastavi.

---

³⁰ Kot zanimivost lahko omenimo, da je prvi predsednik RS Milan Kučan vsa protokolarna darila, ki jih je prejel v dveh mandatnih obdobjih, predal v hrambo in upravljanje Muzeju novejšje zgodovine Slovenije. Večina daril, med katerimi prevladujejo pladnji, krožniki, posode in fotografije, je bila širši javnosti na vpogled med razstavo, ki so jo poimenovali Od brezove metle do srebrnega krožnika in je bila odprta v začetku leta 2003 (Zloženska).

Sledi pregled častne enote in napotitev proti letalu. Šef tuje države se posloviti od predstavnikov RS, ki stojijo ob tekaču. Prikluči se tuja uradna delegacija in stalno spremstvo v RS in se posloviti. Delegacija vstopi v letalo. Na preprogi pred letalom se predsednik RS posloviti od šefa tuje države, ki nato vstopi v letalo. Predstavniki RS počakajo ob letališki stavbi, dokler letalo ne odleti.

4.2.10. Zahvalno pismo za gostoljubje

Po vsakem končanem obisku in vrnitvi domov preostane obiskovalcu še en manjši, a pomemben opravke. Na gostitelja je potrebno nasloviti kratko zahvalno pismo za gostoljubje in sodelovanje. Pismo napiše šef delegacije, ki je bila na obisku, in običajno se v pismu napiše nekaj lepih besed o državi ali mestu, v katerem je bila delegacija sprejeta, ter izrazi zadovoljstvo z opravljenim delom. Potrebno se je zahvaliti gostitelju za njegov doprinos k takemu rezultatu ter ga zaprositi, da zahvalo prenese tudi vsem svojim sodelavcem (Nick, 1997: 144).

Kot pri vsaki pisni korespondenci velja za znamenje pozornosti tudi v zahvalnem pismu po končanem uradnem državniškem obisku, da se pozdravne in zaključne besede pisma (vključno s podpisom) napišejo z roko.

5. NAJODMEVNEJŠI DRŽAVNIŠKI OBISKI V SLOVENIJI - ŠTUDIJE PRIMEROV

5.1. DVA OBISKA PAPEŽA JANEZA PAVLA II. (17. – 19. maj 1996 in 19. september 1999)

Papež Janez Pavel II. je Slovenijo obiskal dvakrat: prvič je prišel na uradni obisk med 17. in 19. majem 1996, na povabilo slovenskega predsednika Milana Kučana, drugič pa 19. septembra 1999, ko je bil njegov obisk pastoralne narave. Med svojim prvim obiskom je obiskal vse tri slovenske škofije, ki so v Ljubljani, Kopru in Mariboru. Osrednji del drugega obiska pa je bila slovesna maša ob Betnavskem dvorcu pri Mariboru, med katero je papež za blaženega razglasil škofa Antona Martina Slomška.

5.1.1. Program prvega papeževega obiska

Poglavar Rimskokatoliške cerkve je na svoj prvi obisk v Slovenijo prispel 17. maja 1996 in do 19. maja obiskal vse tri škofije: ljubljansko, koprsko in mariborsko (Papežev obisk v Sloveniji). Na Brniku so ga poleg gostitelja, predsednika države Milana Kučana, pričakali še ljubljanski nadškof in slovenski metropolit Alojzij Šuštar, apostolski nuncij v Sloveniji Edmond Farhat, več najvišjih predstavnikov slovenske države, med njimi premier Janez Drnovšek in predsednik državnega zbora Jožef Školč, in cerkve ter diplomatski predstavniki, akreditirani v Sloveniji, pa tudi številni verniki.

Preden se je papež rokoval s predsednikom Kučanom, je poljubil slovensko zemljo, prinešeno iz geološkega središča Slovenije, ki so mu jo v posebni posodi prinesli otroci. Po protokolarnih predstavitvah je godba Slovenske policije zaigrala vatikansko in slovensko himno, papež in predsednik Kučan pa sta se poklonila zastavi. Poveljujoči častnik Slovenske vojske je papežu poročal o postroju vojske, papež pa je pregledal častno enoto Slovenske vojske. Po pozdravu vernikov, zbranih na brniškem letališču, je papež odšel na zasebni obisk na Brezje.

Kasneje se je na Brdu pri Kranju sestal na zasebnem pogovoru s predsednikom Kučanom, kjer so bile poglavitne teme pogovora razmere v državi, prizadevanja Slovenije za približevanje

Evropski uniji ter odnos med državo in Cerkvijo. V velikem salonu Gradu Brdo se je poglavar Rimskokatoliške cerkve rokoval še z visokimi predstavniki države ter jim izročil priložnostna darilca. Na srečanju s papežem so bili navzoči predsednik Državnega zbora, predsednik Vlade, predsednik Državnega sveta, predsednik Ustavnega sodišča in drugi.

Ob koncu srečanja na Gradu Brdo sta si državnik izmenjala darila. Slovenski predsednik je papežu za darilo izročil svetilko oljenko, ki simbolizira zavezo k spravi in spoštovanju različnosti med ljudmi in med narodi, Sveti oče pa je predsedniku Slovenije podaril uokvirjeni bronasti odlitek Petra in Pavla s stiliziranim papeškim grbom. Papež se je z Brda napotil proti Ljubljani, kjer se je v stolnici srečal s slovenskimi duhovniki ter redovniki in redovnicami. Vožnja po Celovski cesti od Šentvida do središča mesta je potekala v papeževem panoramskem vozilu, t. i. papamobilu.

Drugi dan obiska, ravno na svoj 76. rojstni dan, je papež Janez Pavel II. dopoldne na hipodromu v Stožicah vodil slovesno mašo, posvečeno praznovanju 1250-letnice krščanstva na Slovenskem. Maše se je udeležilo približno 100.000 vernikov iz Slovenije in tujine. Da bi se srečali s papežem, so v domovino prispeli tudi številni zdomci iz Evrope, ZDA in Avstralije. K maši je prišla vrsta najvišjih predstavnikov slovenske države, med njimi številni ministri, župani, veleposlaniki, predsedniki političnih strank ter poslanke in poslanci državnega zbora z družinami. Preden se je z dvigalom povzpel na oltar, se je papež pozdravil s predstavniki mesta Ljubljane. Župan Dimitrij Rupel mu je izročil darilo in ga povabil, naj se vpiše v knjigo slovenskega glavnega mesta. Sveti oče se je nato pozdravil še s predstavniki beguncev iz BiH, ki so mu prav tako izročili priložnostna darila. Po maši se je papež odpeljal v Zavod sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano, kjer se je srečal s premierom Janezom Drnovškom, popoldne pa je odšel na srečanje z mladimi v Postojno.

Tretji dan obiska je papež preživel v Mariboru, kjer je po sveti maši obiskal grob škofa Antona Martina Slomška, obedoval kot gost mariborskega škofa in se popoldne srečal še s predstavniki kulturnega in znanstvenega življenja. Zadnja slovesnost je bila na mariborskem letališču, kjer so se od visokega gosta poslovili najvišji predstavniki države Slovenije.

5.1.2. Program drugega papeževga obiska

Ob drugem papeževem obisku je Vlada RS že marca 1999 sprejela Sklep o ustanovitvi odbora za organizacijo obiska papeža Janeza Pavla II. V RS. Odbor je svoje aktivnosti koordiniral tudi s Slovenskim organizacijskim odborom pri Škofovski konferenci. Poleg omenjenih dveh je svoj odbor za papežev obisk in Slomškovo beatifikacijo imenovala tudi Mestna občina Maribor, ki je papeža gostila.

Papež Janez Pavel II. je 19. septembra 1999 ob 10. uri priletel na Letališče Maribor v Slivnici, kjer ga je z vojaškimi častmi pozdravil slovenski predsednik Milan Kučan. Po ceremonialnem sprejemu je program (Program obiska papeža Janeza Pavla II.) določal, da se je papež v papamobilu s policijskim spremstvom odpeljal v Maribor oz. na Betnavsko poljano, kjer se je ob 11. uri pričela maša in beatifikacija škofa Antona Martina Slomška. Med častnimi gosti pri slovesni maši so bili tudi predsednik RS Milan Kučan s spremstvom, predsednik državnega zbora RS Janez Podobnik, poslanci državnega zbora in državni svetniki, ministri in drugi predstavniki Vlade RS, diplomatski zbor, župani vseh slovenskih občin in predstavniki slovenske kulture, znanosti in umetnosti. Po maši je imel papež kosilo s slovenskimi škofi, kardinali, gosti ter škofi iz svojega spremstva. Ob 17. uri se je srečal z osebjem Škofijskega dvorca, nato pa je molil na Slomškovem grobu v Stolnici in se srečal z delegati slovenske sinode, višjimi redovnimi predstojniki, bogoslovci, malteškimi vitezi in rektorji Podonavskih univerz. Proti večeru je papeža v letališki stavbi pozdravil še župan mesta Maribor Boris Sovič, tik pred odhodom pa se je poglavar Rimskokatoliške cerkve sestal s predsednikom Kučanom. Po ceremonialni pozdravni slovesnosti je papež ob 19.30 uri zaključil svoj obisk in poletel v Rim.

5.1.3. Komunikacijska podpora ob papeževih obiskih

Prvi obisk papeža Janeza Pavla II. v Sloveniji je spremljalo okrog 700 novinarjev (STA, 1996a), za drugi papežev obisk pa se je na Uradu vlade za informiranje poleg številnih slovenskih akreditiralo preko 150 tujih novinarjev, od tega sedem tujih televizijskih postaj, enajst tujih radijskih postaj ter pet tujih agencij. Največ novinarjev je prišlo iz Italije (41), Hrvaške (32) ter iz Avstrije (17). V okviru papeževga spremstva pa se je akreditiralo še 45 novinarjev, ki so zastopali vse pomembne svetovne agencije, televizije in časopise.

Del komunikacijske podpore ob drugem obisku je bil tudi logotip, ki ga je oblikovala Vera Klepej-Turnšek. Zasnovan je bil iz dveh delov, ki lahko nastopata skupaj ali posamezno in sicer iz stiliziranega znaka Slomškovich inisialk in Slomškovega citata.

Slika 1: Logotip papeževega obiska iz leta 1999

Vir: Papežev obisk v Sloveniji

5.1.4. Pomen papeževih obiskov za Slovenijo

Po prvem obisku je anketa časnika Večer (STA, 1996b) pokazala, da je bil po mnenju večine vprašanih - 66,9 odstotka - papežev obisk najpomembnejši za državo in njen ugled, 56,3 odstotka vprašanih je menilo, da je bil pomemben za vernike, 40,2 odstotka vprašanih pa je bilo mnenja, da je z obiskom pridobila ugled in moč slovenska Rimskokatoliška cerkev.

Papež sam je v svojem pozdravnem govoru ob prvem obisku Slovenije izrazil željo, da bi “njegov obisk prispeval k moralni in krščanski prenovi naroda, ki se trudi premagovati zmote in stranpoti preteklosti, da bi zgradil prihodnost, ki bo vredna njegove tisočletne zgodovine.” (Papežev obisk v Sloveniji) Organizacijski odbor je v svoji oceni (STA, 1996a) kot glavno značilnost obiska navedel množično udeležbo, saj se je na vseh prireditvah tridnevnega obiska zbralo skupaj okoli 300.000 ljudi: na hipodromu v Stožicah 105.000 ljudi, prireditve v Mariboru se je udeležilo nekaj več kot 105.000 obiskovalcev, v Postojni se je zbralo 55.000 obiskovalcev, več deset tisoč ljudi pa je papeža pozdravljalo na ulicah Ljubljane in Maribora, na Brezjah ter na letališčih Brnik in Slivnica.

Tudi medijska odmevnost obeh papeževih obiskov je bila velika, opažena sta bila pri vseh svetovnih tiskovnih agencijah in večini časopisov. Ob prvem obisku leta 1996 so specializirani verski in dnevnapolitični mediji Slovenijo opisovali “kot mirno in stabilno državo” ter jo uvrščali na mesto “razvitih srednjeevropskih držav” (STA, 1996b). Največ pozornosti ob drugem obisku so tuji mediji namenjali odnosu med Cerkvijo in državo v Sloveniji ter papeževim besedam o razmerah na Balkanu (UVI, 1999a). V zvezi s slednjim je veliko medijev označilo Slovenijo kot stabilno državo v nemirni balkanski regiji, kar bi lahko ocenili kot pozitiven ton poročanja. Toda po drugi strani je istočasno omenjanje “nemirnega Balkana” in Slovenije verjetno marsikomu priklicalo stari refleks umestitve naše države v kontekst nekdanje Jugoslavije, kar za državo, ki bi rada gradila svoj imidž na novi podobi, ni najbolje.

5.2. OBISK PREDSEDNIKA ZDA BILLA CLINTONA (21. in 22. junij 1999)

5.2.1. Program obiska

21. junija 1999 sta ameriškega predsednika Williama J. Clintona in njegovo soprogo, Hillary Rodham Clinton, ter delegacijo na čelu z ameriško državno sekretarko Madeleine K. Albright na letališču Brnik pričakala oba gostitelja³¹ – predsednik RS Milan Kučan s soprogo Štefko ter predsednik vlade RS dr. Janez Drnovšek. Po ceremonialu z vojaškimi častmi, igranju himen obeh držav in pregledu častne enote 12. gardnega bataljona Slovenske vojske je predsednik ZDA nadaljeval pot proti Ljubljani. Pred Predsedniško palačo v Ljubljani sta visokega gosta sprejela predsednik RS Milan Kučan in predsednik vlade RS Janez Drnovšek. Najprej je potekal pogovor med predsednikoma obeh držav; sledil je še pogovor Clintona s slovenskim premierom. Predsednik Clinton je imel tudi krajše srečanje s predsednikom Državnega zbora Janezom Podobnikom. Osrednji dogodek Clintonovega obiska je bil njegov nagovor državljanom in državljanom Slovenije ter širšemu mednarodnemu avditoriju na ljubljanskem Kongresnem trgu. Glavna tema javnega nastopa je bila povezana z dolgoročnim reševanjem tedanjih kriznih razmer na Kosovu ter v širši regiji Jugovzhodne Evrope. Prvi dan obiska se je zaključil s svečano večerjo, ki sta jo v rezidenci Brdo pri Kranju v čast predsednika ZDA Billa Clintona in njegove soproge ter ožjega spremstva priredila predsednik

---

³¹ Ob obisku ameriškega predsednika Clintona sta bila za gostitelja določena tako slovenski predsednik Kučan kot premier Drnovšek. V nekaterih medijih so to označili kot “čudno formulo sogostiteljstva”, ki je nastala “samo zato, ker se v četrti med Gregorčičevo in Erjavčevo ulico niso mogli dogovoriti” (Vidmajer, 2003: 7).

RS Milan Kučan s soprogo in predsednik vlade RS Janez Drnovšek. Na svečano večerjo so bili povabljeni tudi številni vidnejši predstavniki slovenskega političnega, kulturnega, znanstvenega in javnega življenja.

Clinton je v dar ob obisku prejel Dalmatinovo biblijo v slovenskem jeziku iz leta 1584, sam pa je slovenskemu predsedniku Kučanu podaril usnjeno torbo s svojim grbom.

5.2.2. Komunikacijska podpora obisku

Tudi za pripravo Clintonovega obiska je bil ustanovljen poseben odbor, v okviru le-tega pa je delovala še Podskupina za informiranje, ki je imela za osnovno nalogo “zagotoviti dobro obveščenost o dogodku s pomočjo domačih in tujih medijev, obisk uporabiti za promocijo države v političnem, gospodarskem, turističnem in kulturnem smislu ter zagotoviti ustrezne pogoje za delo predstavnikom medijev” (Šonc, 2000: 36). Ker je šlo za prvi predsedniški obisk ZDA v regiji, je Slovenija želela obisk izkoristiti za pojasnitev svoje geopolitične lege in preko njega prenesti širši javnosti svojo podobo stabilne države, ki se je znala izviti iz nemirnega Balkana in je med najresnejšimi kandidatkami za članstvo v EU in zvezi Nato. Podskupina za informiranje je pri pripravi komunikacijskega načrta “izhajala iz stališča, da je obisk za Slovenijo izjemnega pomena, saj poleg bilateralnih dogovorov nudi odlično priložnost za promocijo države” (UVI, 1999b).

Medijsko zanimanje za obisk je bilo zelo veliko, saj je bilo po podatkih Urada vlade RS za informiranje v tiskovnem središču akreditiranih 677 domačih in tujih novinarjev, fotoreporterjev, TV snemalcev in ostalih sodelavcev (Šonc, 2000: 36). V Uradu vlade za informiranje so pred obiskom pripravili posebno spletno stran na medmrežju, izdelali celotno podobo dogodka ter tujim novinarjem poslali posebne informativne mape. Grafična podoba³², ki je bila uporabljena na memorandumih, publikacijah, spletni strani, majicah, značkah, nalepkah in kot označevalni sistem v novinarskem središču, je združevala prepoznavno ameriško zastavo s slovenskim turističnim simbolom (UVI, 1999b). K vizualnemu delu podobe pa je sodil tudi naslov dogodka: Clinton in Slovenija, ki ga je mogoče razumeti v slovenščini in angleščini.

---

³² Zasnova grafične podobe ob Clintonovem obisku je bila delo Vitala Verliča iz agencije Futura.

Slika 2: Logotip Clintonovega obiska

Vir: UVI (1999c)

5.2.3. Pomen obiska za Slovenijo

V okviru obiska predsednika ZDA v Republiki Sloveniji je prišlo tudi do podpisov naslednjih sporazumov:

- Sporazum med Republiko Slovenijo in Združenimi državami Amerike o sodelovanju pri preprečevanju širjenja orožij za množično uničenje,
- Konvencija med Republiko Slovenijo in Združenimi državami Amerike o izogibanju dvojnega obdavčenja in preprečevanju davčnih utaj v zvezi z davki od dohodka in premoženja,
- Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Združenih držav Amerike o znanstvenem in tehnološkem sodelovanju in
- Sporazum med Slovensko izvozno družbo in EXIM banko.

Po mnenju nekaterih avtorjev (Mekina, 2001a: 16) je Slovenija dobila s Clintonovim obiskom veliko priznanje ne zgolj zaradi svoje politike, pač pa zato, ker je ta politika kot pozitiven primer "izstopala iz mračnega ozadja politike drugih držav, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije". Zelo pozitivno s promocijskega stališča je bil ocenjen predvsem Clintonov javni nastop, v katerem je poudaril in pohvalil uspeh Slovenije ter povabil ameriške poslovneže k sodelovanju s Slovenijo. Njegove besede so torej odmevale v svetovnih medijih s pomembnim vsebinskim sporočilom o Sloveniji (Pogovor s Špelo Furlan).

Kar se mednarodne medijske odmevnosti obiska tiče, ni zanemarljiva ugotovitev, zapisana v Poročilu Urada vlade za informiranje, da so o obisku predsednika Clintona v Sloveniji pisali

skoraj vsi evropski, pa tudi ameriški mediji (UVI, 1999b). Pri tem so največjo pozornost posvetili govoru predsednika, še posebej tistemu delu, ki se je nanašal na Srbijo in Balkan. Poročanje o Sloveniji je bilo bolj splošno; predvsem so omenjali njeno gospodarsko uspešnost in Slovenijo označili kot zgled drugim državam v regiji. Po oceni omenjenega Poročila je imel obisk “poleg političnega tudi velik promocijski pomen za Slovenijo, predvsem za njeno prepoznavnost v Združenih državah Amerike.”

5.3. AMERIŠKO-RUSKI VRH OZ. SREČANJE BUSH-PUTIN (16. junij 2001)

16. junija 2001 sta se v Sloveniji, na Brdu pri Kranju, prvič srečala ruski in ameriški predsednik, Vladimir Putin in George Bush. Novico o ameriško-ruskem vrhu v Sloveniji, ki ni presenetila le slovenske javnosti, je 18. maja leta 2001 prva objavila agencija Reuters. Kmalu zatem so sledile uradne potrditve srečanja iz Washingtona, Moskve in Ljubljane. Slovenska vlada je takoj po objavi novice imenovala organizacijski odbor za pripravo dogodka, ki ga je premier Janez Drnovšek označil kot pomembno “priložnost za večjo razvidnost Slovenije na svetovnem zemljevidu” (Mekina, 2001a: 16).

O tem, zakaj in kako je bila za tako pomembno srečanje izbrana ravno Slovenija, se je v naših medijih veliko ugibalo in kot najpomembnejši razlog za to so bili omenjeni dobri stiki predsednika vlade Janeza Drnovška z obema predsednikoma (Mekina, 2001a: 16)³³. Tedanja ameriška veleposlanica v Ljubljani Nancy Ely-Raphel je bila prepričana, da kraj srečanja Bush-Putin ni bil izbran naključno: tako ZDA kot Rusija naj bi imeli zelo dobre odnose z Ljubljano in v mnogih pogledih je bila Slovenija logična izbira. Po njenih besedah tudi ne bi smeli podcenjevati vloge slovenskih političnih voditeljev, saj je njihovo poznavanje položaja v tem delu Evrope za ZDA izjemno dragoceno. Tudi ruski veleposlanik v Sloveniji Tigran Karahanov je izbor Slovenije za kraj prvega srečanja predsednikov Putina in Busha razumel kot “nedvomno priznanje dosežkom slovenske zunanje politike in priznanje prizadevanjem Slovenije, ki je v desetih letih samostojnosti postala ena najboljše stoječih držav v Srednji Evropi” (STA, 2001a).³⁴

---

³³ Ruski zunanji minister Igor Ivanov pa naj bi za rusko televizijo navedel drugačen razlog za izbor Slovenije. Z ameriškim predsednikom Georgem Bushem naj bi namreč 'poiskala globus, ga zavrtela in se odločila za Ljubljano' (Mekina, 2001a: 16)

³⁴ Kot zanimivost lahko zapišemo še napoved ruskega veleposlanika Karahanova, ki jo je izrekel na novinarski konferenci ob tej priložnosti: “Utegne se zgoditi, da bodo čez petnajst ali dvajset let študentje po vsem svetu

Po Mekininem mnenju (2001a: 16) pa pravi odgovor na vprašanje, zakaj je bila izbrana ravno Slovenija, najbrž daje geopolitika. Ker srečanja na teritoriju določene sile namreč vedno pomenijo dokaz podrejenosti tistega, ki se srečuje na tujem, in ker so bili odnosi med ZDA in Rusijo po desetletju vzponov znova na mrtvi točki, naj bi bila edina možnost za dialog v izbiri kakšne nevtralne države. Glede na to, da je Slovenija že uradno povabila oba predsednika na obisk, je bila izbira naše države sprejemljiva tako za ameriško kot za rusko administracijo³⁵. Avtor je nadalje prepričan, da je izbira kraja diplomatskega srečanja na vrhu zelo pomembna simbolna točka, ki veliko pove o zunanji politiki držav in razmerjih moči³⁶. V tej luči naj bi bila tudi izbira Slovenije za mesto srečanja Bush-Putin "nedvomno zelo premišljena izbira in nikakor odločitev, pri kateri 'hotelir' ne bi imel nikakršne vloge. Prav nasprotno: vse obnašanje, vse zunanjepolitično delovanje v dolgem časovnem obdobju je šele temelj za to, da lahko neka država postane kraj pomembnega mednarodnega srečanja. In nato vsaj v mednarodni bitki za prestiž dobi vlogo, ki daleč presega njeno dejansko velikost in moč v mednarodni areni. Vse to velja tudi za Slovenijo. Njena velikokrat podcenjena in v primerjavi z Evropo podplačana diplomacija je z možnostjo, da organizira vrhunsko srečanje med ameriškim in ruskim predsednikom, gotovo dobila najboljše priznanje za svoje delo." (Mekina, 2001b: 19)

Obisk obeh predsednikov svetovnih velesil je bil za Slovenijo tudi priložnost za njuno srečanje s slovenskim političnim vrhom in nihče ni dvomil, da je bila Slovenija tistega dne priča vrhunskemu diplomatskemu srečanju. Mekina (2001b: 19) celo meni, da bi dogodek lahko primerjali le še s tistim iz leta 1821, ko so se v Ljubljani srečali najvišji predstavniki Svete alianse³⁷.

---

dobili izpitno vprašanje, kje je bilo zgodovinsko srečanje, od katerega je bila odvisna usoda strateške stabilnosti v svetu prihodnjih desetletij. Prepričan sem, da bi s ponosom odgovorili, da je bilo to 16. junija 2001 v Sloveniji".

³⁵ Pri tem pa Mekina (2001a: 16) dodaja, da je do vstopa v zvezo NATO Slovenija "v diplomatski govorici formalno še zmeraj nevtralen, da ne rečemo neuvrščen teren izven nove železne zaves, pa čeprav bliže ZDA in EU".

³⁶ Prav zato naj bi bili Haag, Helsinki in Ženeva - Dunaj pa zaradi svoje vprašljive nevtralnosti nekoliko manj - zaradi politike nevmešavanja že stoletja primerni tereni za vrhunska srečanja diplomatov in sedež mednarodnih organizacij in sodišč (Mekina, 2001b: 19).

³⁷ V 19. stoletju je mir v Evropi skoraj šestdeset let ohranjalo 'ravnovesje sil' med Avstrijo, Prusijo, Rusijo, Veliko Britanijo in Francijo, ki so se na Dunajskem kongresu 20. 11. 1815 povezale v Sveto alianso. In v vrsti kongresov med leti 1818 in 1822 so se voditelji Svete alianse leta 1821 srečali tudi v Ljubljani. Tedanje glavno mesto dežele Kranjske in kraljestva Ilirija je bilo ob tem dogodku deležno tudi precejšnjega preurejanja (Kršinar, 2001: 42).

5.3.1. Program srečanja

16. junija 2001 ob 12. uri je na brniškem letališču najprej pristalo letalo z ameriškim predsednikom Georgeom W. Bushem, njegovo soprogo in delegacijo. Z vsemi častmi sta predsednika sprejela slovenski predsednik Milan Kučan in predsednik vlade Janez Drnovšek z drugimi uglednimi političnimi predstavniki. Po prihodu se je predsednik Bush v spremstvu slovenskega premiera odpravil na dvostranske pogovore na Brdo. Medtem je prispelo tudi letalo ruskega predsednika Vladimirja Putina z delegacijo, ki ga je sprejel slovenski predsednik Milan Kučan. Ob 13. uri so se v gradu Brdo pričeli dvostranski pogovori: najprej sta se oba gosta ločeno pogovarjala tako s slovenskim premierom Drnovškom kot predsednikom Kučanom, ob 14.30 uri pa sta medsebojni pogovor začela ameriški in ruski predsednik. Glavna tema njunih pogovorov so bila odprta vprašanja v zvezi z graditvijo jedrskega ščita. Ob 17. uri je sledila še novinarska konferenca, okoli 19. ure pa sta se od gostov na brniškem letališču z vojaškimi častmi poslovila oba gostitelja, Kučan in Drnovšek.

5.3.2. Komunikacijska podpora dogodku

Srečanje na vrhu ni bilo le vrhunski politični dogodek, temveč tudi vrhunski medijski dogodek, zato je Slovenija kot gostiteljica veliko pozornost posvetila tudi komunikacijskim aktivnostim, ki so bile usmerjene v dva poglobitna vsebinska sklopa (Serajnik, 2001: 2):

- informativno-promocijski sklop, s katerim je želela zagotoviti poprejšnje in sprotno obveščanje o dogodku ter posebej za tuje javnosti tudi o Sloveniji
- informativno-servisni sklop, s katerim je želela zagotoviti čim boljše možnosti za delo domačih in tujih medijev.

V Uradu vlade za informiranje, ki je bil tudi tokrat načrtovalec in izvajalec komunikacijskih aktivnosti, so se zavedali, da bodo oči svetovne javnosti vsaj za nekaj ur uprte v Slovenijo. In čeprav naša država ni bila neposredno vpletena, se je ponujala odlična priložnost za dodatno uveljavitev slovenske podobe v svetu. Pripravljena je bila posebna spletna stran, kjer so bile vse vsebine predstavljene v slovenskem, angleškem in ruskem jeziku. Organizacijski odbor pa je podprl tudi predlog, da se srečanje zaradi globalne opaznosti zaznamuje s celostno grafično podobo, čeprav je bila Slovenija le dežela gostiteljica. Na razpisu je bila med prispelimi

ponudbami izbrana rešitev³⁸, ki imeni obeh državnikov združuje v prijazno in duhovito domisljico (imeni sta zapisani v njunih državnih pisavah), nevsiljivo pa jima je dodano še slovensko obeležje³⁹.

Slika 3: Logotip srečanja Bush-Putin

Vir: Ameriško-rusko srečanje v Sloveniji

Skupno število akreditiranih novinarjev, ki so spremljali srečanje Bush-Putin je naraslo na skoraj 1200, od tega je bila polovica tujih, prišli pa so iz 23 držav. Zanje sta bili postavljeni dve novinarski središči – eno v Cankarjevem domu v Ljubljani, ki je že uveljavljena lokacija za takšna središča, drugo pa na Brdu, kjer je bilo v posebnem klimatiziranem šotoru zagotovljenih dodatnih 100 delovnih mest, opremljenih z osebnimi računalniki in vso infrastrukturo, ter še 100 priključkov za delo s prenosnimi računalniki (Serajnik, 2001: 3). Osrednji novinarski dogodek je bila novinarska konferenca obeh gostov na Brdu, ki so jo v živo predvajale vse najpomembnejše televizijske postaje. Na svetovno najbolj znani postaji CNN se je ves čas konference izpisoval napis “Brdo near Ljubljana, Slovenia” (Serajnik, 2001: 3).

---

³⁸ Avtorja izbrane grafične podobe sta bila Stojan Pelko in Matevž Medja.

³⁹ Ravno omenjena 'nevsiljivost' slovenskega obeležja ob tej celostni podobi pa je nekatere zmotila. V ospredje je namreč postavljala predvsem oba gosta (predsednika Busha in Putina), ne pa same Slovenije. Ker slogan mednarodni javnosti ni posredoval nikakršne asociacije o Sloveniji, naj bi bilo ameriško-rusko srečanje za našo državo prešlabo izkoriščeno in služi kot dokaz kratkoročnosti slovenskih državnih promocijskih konceptov (Pogovor s Špelo Furlan).

Pri oblikovanju programa in vsebin za novinarje so poleg pristojnih iz UVI-ja sodelovali še sodelavci iz služb za odnose z javnostmi iz Urada predsednika države, Urada predsednika vlade, Ministrstva za zunanje zadeve, Ministrstva za notranje zadeve, Gospodarske zbornice, Slovenske turistične organizacije in Mesta Ljubljane. Vsi akreditirani novinarji so ob prihodu dobili različno gradivo in sicer o štirih vsebinskih sklopih: informacije o dogodku (program, udeleženci, govori), informacije o srečanju obeh slovenskih politikov s predsednikoma, informacije o Sloveniji (npr. o dvostranskem sodelovanju med Slovenijo in ZDA ter Slovenijo in Rusko federacijo, o vključevanju Slovenije v EU in NATO, o sukcesiji, o gospodarski in turistični ponudbi države, o mestu Ljubljana in Brdu...) ter informacije o servisnih storitvah za novinarje. Prav tako so novinarji dobili tiskane informacijsko-promocijske publikacije o Sloveniji (Serajnik, 2001: 3-4).

5.3.3. Pomen srečanja za Slovenijo

Po obisku je slovenski notranji minister in predsednik organizacijskega odbora Rado Bohinc ocenil, da je organizacija vrha potekala brežhibno tako z vidika protokola kot varnosti. Tudi vlada je v svoji analizi o poteku vrha Bush-Putin menila, da je Slovenija dosegla veliko promocijo in da so bili bilateralni pogovori izjemno uspešni. (STA, 2001b)

Da se je Slovenija pri organizaciji srečanja Bush-Putin izkazala, so potrdile številne pohvale, ki sta jih izrekla tako oba predsednika med novinarsko konferenco kot tuji diplomati in novinarji. Serajnikova (2001: 1) je ob tem prepričana, da je uspešna organizacija srečanja Bush-Putin “nedvomno močno prispevala k prepoznavnosti države, ne samo kot gostiteljice, temveč tudi kot države z uspešnim razvojem na pragu nemirnega Balkana”. S pohvalami na račun Slovenije niso skoparili niti komentatorji evropskih časnikov v dneh po dogodku. Tako je npr. nemški dnevnik Frankfurter Allgemeine Zeitung srečanje predsednikov ZDA in Rusije označil kot priznanje Sloveniji za njeno stabilnost in ga ocenil za "najpomembnejši dogodek v zgodovini mlade države", avstrijski Die Presse pa je zasluge za to, da je bila Slovenija “izbrana za gostiteljico vrha in da je postala samozavestna sogovornica najvplivnejših na svetu”, pripisal slovenskemu premieru Drnovšku, ki naj bi že dalj časa vzdrževal dobre odnose s politiki v Washingtonu in Moskvi (STA, 2001c).

Na Uradu vlade za informiranje, kjer spremljajo poročanje domačih in tujih medijev, so ob pregledu poročanja srečanja med ameriškim in ruskim predsednikom ugotovili, da so predvsem v juniju 2001 tuji mediji podrobno predstavljali Slovenijo s političnega in turističnega vidika. Pri tem so bile najpogostejše označbe za našo državo "stabilna, lepa, uspešna, na čelu med kandidatki za EU ter kandidatka za NATO" (UVI, 2001). V dneh takoj po vrhu so mediji hvalili brežhibno organizacijo ter slovenska prizadevanja za dobro delo in pogoje tujih novinarjev. Opazno je bilo npr. znatno povečanje poročanja o naši državi v skandinavskih državah, kar je za Slovenijo pomenilo prodor v nov medijski prostor. Poleg tega se je povečalo zanimanje tujih novinarjev za našo državo, saj so nekateri časopisi, npr. znani The New York Times, Sloveniji posvetili celo več strani (UVI, 2001).

Rezultati Politbarometra⁴⁰ iz junija 2001 (Politbarometer PB6/01), v katerem so anketiranci ocenjevali tudi prepoznavnost Slovenije v svetu po srečanju Busha in Putina, so pokazali, da večina vprašanih meni, da je prepoznavnost Slovenije po tem srečanju večja. Tako je namreč ocenilo 69,5 odstotkov vprašanih, 16 odstotkov jih je menilo nasprotno, 13 odstotkov pa je bilo neopredeljenih. Zanimivo pri tem je, da so prepričanje o večji prepoznavnosti naše države izražali mlajši in višje izobraženi anketiranci, tisti, ki podpirajo vstop Slovenije v EU, ter prebivalci večjih slovenskih krajev. Tudi na vprašanje, ali je prav, da bi Slovenija tudi v bodoče sprejemala organizacijo takšnih dogodkov, kljub stroškom, ki pri tem nastajajo, je večina oziroma 55,9 odstotka vprašanih odgovorila pritrdilno. 28 odstotkov anketirancev taki rešitvi nasprotuje, 16 odstotkov pa jih o tem vprašanju ni imelo izraženega stališča (Politbarometer PB6/01).

5.4. SREČANJE PREDSEDNIKOV DRŽAV SREDNJE EVROPE (31. maj in 1. junij 2002)

Na povabilo tedanjega predsednika republike Milana Kučana je deveto srečanje predsednikov držav Srednje Evrope potekalo v Sloveniji, natančneje na Bledu, 31. maja in 1. junija 2002. Srečanja, ki je bilo največje in najpomembnejše multilateralno srečanje na tej ravni v Sloveniji⁴¹, so se udeležili predsedniki kar šestnajstih držav: Avstrije, Češke, Madžarske, Poljske, Nemčije, Italije, Slovaške, Ukrajine, Moldavije, Romunije, Bolgarije, Hrvaške,

---

⁴⁰ Gre za redno mesečno raziskavo javnega mnenja o odnosu javnosti do aktualnih razmer in dogajanj v Sloveniji, ki jo opravljajo na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani.

⁴¹ Slovenija je sicer srečanje predsednikov srednjeevropskih držav gostila že leta 1997 v Piranu.

Zvezne republike Jugoslavije, Bosne in Hercegovine, Makedonije in Slovenije. Udeležba kaže, da so se srečanja predsednikov srednjeevropskih držav potrdila kot koristna oblika neformalnega in neinstitucionalnega dialoga. Hkrati je v zadnjih letih začela postajati tudi vse zanimivejša možnost vključevanja v širše mednarodno sodelovanje za mnoge države, ki jih sicer ne bi mogli v geografskem in tudi drugih pogledih uvrščati med t. i. srednjeevropske. Temeljno vodilo povezovanja so bila že od vsega začetka zgodovinska dogajanja v centralni Evropi, ki so zaznamovala ta del in celotno Evropo. Na blejskem srečanju so predsedniki osrednjo pozornost namenili temi Srednja Evropa kot povezovalac združujoče se Evrope - dosežki tranzicijskih procesov v Srednji Evropi (9. srečanje predsednikov srednjeevropskih držav).

5.4.1. Program srečanja

Srečanje se je začelo 31. maja dopoldne, s prihodom predsednikov na brniško letališče, predsednik Republike Slovenije Milan Kučan pa je nato goste sprejel v hotelu Toplice na Bledu. Osrednji del srečanja je bilo zasedanje predsednikov na Brdu pri Kranju, ko so se predsedniki osredotočili na pogovor o vlogi Srednje Evrope v združujoči se Evropi in dosežke transformacijskih procesov v srednjeevropskih državah. Prvi dan srečanja se je končal s svečano večerjo v hotelu Toplice na Bledu. Na začetku drugega dne so se predsedniki udeležili slovesnosti ob otvoritvi vodnjaka pred poslopjem občinske stavbe na Bledu, ki je bil postavljen prav v spomin na deveto srečanje predsednikov srednjeevropskih držav, in obiskali Blejski grad. Po končanem sklepnem zasedanju predsednikov je bila na Brdu pri Kranju organizirana novinarska konferenca za domače in tuje novinarje. Srečanje predsednikov pa se je končalo z zaključnim kosilom in spremljevalnim programom.

Na srečanju so gostom podarili kopije poslikane kmečke skrinje z Gorenjskega, posebno zbirko štefanovih kozarcev ter zlato radgonsko penino (9. srečanje predsednikov srednjeevropskih držav).

5.4.2. Komunikacijska podpora srečanju

Kar zadeva komunikacijski načrt dogodka, ki ga je ponovno pripravljala Urad vlade za informiranje, je Slovenija želela srečanje izkoristiti za priložnost, da poleg promocije Slovenije, Bleda in Brda spregovori tudi o uspehih in dosežkih slovenske države. Srečanje predsednikov naj bi “potrdilo in utrdilo ugled, ki ga Slovenija uživa kot dobra organizatorica velikih, pomembnih državnih srečanj, in skupaj z vrsto drugih mednarodnih dogodkov prispevalo k večji prepoznavni podobi Slovenije” (9. srečanje predsednikov srednjeevropskih držav). Pošta Slovenije je ob tej priložnosti izdala dve znamki, na katerih je oblikovalec prikazal obris vseh držav, katerih predsedniki so se srečali, ter oba kraja srečanja Bled in Brdo.

Celostno podobo in logotip srečanja je pripravila agencija Gigo design, ki so jo izbrali med 16 predlogi.

Slika 4: Logotip srečanja srednjeevropskih predsednikov

Vir: 9. srečanje predsednikov srednjeevropskih držav

Ob srečanju je bilo dobro poskrbljeno tudi za predstavnike sedme sile. Za spremljanje dogodka je bilo akreditiranih nekaj manj kot 200 tujih novinarjev in skoraj 100 slovenskih, za prenos dogajanja je skrbela 200-članska ekipa RTV Slovenija.

5.4.3. Pomen srečanja za Slovenijo

Tako kot ostala mednarodna srečanja, ki so se vršila na slovenskih tleh, je bilo tudi blejsko srečanje predsednikov uspešno izpeljano. Slovenski predsednik Kučan je v svoji zahvali

organizatorjem med drugim povedal, da je bil “projekt, ki se je končal, eden največjih projektov, ki ga je do zdaj morala izpeljati Slovenija. Najbrž ga v kratkem času zlepa spet ne bo mogla ponoviti. To je bil projekt, ki je bil po svoje zahteven po vsebinskih pripravah, bil pa je nedvomno zahteven po vrsti drugih vidikov: varnostnih, logističnih, prometnih, zdravstvenih, informacijskih, komunikacijskih, kulinaričnih, navsezadnje tudi kulturnih.” (9. srečanje predsednikov srednjeevropskih držav)

Sodeč po analizi novinarskega pokrivanja dogodka (UVI, 2002) pa lahko podamo oceno, da blejsko srečanje, kljub precej obsežnemu poročanju o njem v tujih medijih, niti ni vplivalo na samo promocijo naše države. Novinarski prispevki so se namreč osredotočali predvsem na bilateralna srečanja posameznih predsednikov⁴², Slovenijo pa omenjali zgolj v smislu odlične organizacije dogodka. Pri tem je večina medijev spomnila tudi na pretekla organizacijsko uspešna državniška srečanja, še posebej na ameriško-ruski vrh, ki ga je Slovenija pripravila leto poprej. V enem od hrvaških dnevnikov so npr. zapisali, da so Slovenci v organizaciji srečanj na najvišji ravni ponovno pokazali, “da so svoj protokol pripeljali skoraj do popolnosti” (Lušić, 2002: 2). Precej bolj ostro pa je predsedniško srečanje komentirala novinarka srbskega časnika Vreme, ki je med drugim zapisala, da srečanje še zdaleč ni prineslo pričakovanega uspeha. Po njenem mnenju naj bi ga kot megadogodek obravnavali le v Sloveniji, zanimanja s strani največjih svetovnih medijev pa ni bilo opaziti (Mekina, 2002: 1).

---

⁴² Največjega medijskega zanimanja je bilo deležno srečanje hrvaškega in jugoslovanskega predsednika Stipeta Mesića in Vojislava Koštunice.

6. ZAKLJUČEK

Za vse mednarodne institucije in institute, torej tudi za diplomacijo, je mogoče reči, da so nastali v funkciji zgodovinske situacije, kar pomeni, da so v različnih zgodovinskih obdobjih izražene potrebe in interesi narekovali njihov nastanek in zagotavljali njihov obstoj (Benko, 1997: 256). Diplomacije se je v preteklosti držal pridih ekskluzivnosti, in sicer tako v njenih osnovnih nalogah (ko je šlo za predstavljanje enega dvora oziroma vladarja pri drugemu) kot v osebnostih, ki so se z diplomacijo ukvarjale (aristokrati oziroma višji sloj družbe). Danes diplomacija ni več ekskluzivna, ampak se je počasi vpela med običajne državne službe. Tudi tančica tajnosti je z nje sčasoma odpadla.

Pogosto je zaslediti razlikovanje med klasično oziroma tradicionalno in sodobno oziroma moderno diplomacijo. In če je po eni strani v literaturi precej enotno prepričanje, da se je klasična diplomacija začela razvijati s pojavom diplomatske dejavnosti v času kardinala Richelieuja in se razcvetela v 19. stoletju, je po drugi strani veliko težje določiti jasno časovno razmejitveno črto, ki bi ločevala klasično diplomacijo od sodobne. Benko (1997: 260) za ločnico postavi konec prve svetovne vojne. Ta čas so namreč zaznamovali nastanek prve socialistične države v svetu, nastanek prve mednarodne organizacije, s katero naj bi bila zagotovljena kolektivna varnost, ter začetek razpadanja svetovnega kolonialnega sistema, ki je privedel do znatnega povečanja suverenih držav v mednarodni skupnosti.

Sodobna diplomacija predstavlja poleg nadaljevanja prakse tradicionalne diplomacije (za katero je bil značilen zlasti obstoj stalnih diplomatskih misij v drugih državah) izpopolnitev novih oblik in institutov. Če so bile v klasični diplomaciji stalne diplomatske misije praktično edine oblike mednarodnega komuniciranja, so danes le še ena od oblik. Ob njej pa obstajajo še parlamentarna diplomacija, ki deluje v okviru mednarodnih organizacij oziroma mednarodnih konferenc širšega obsega, *ad hoc* misije, konference na vrhu in osebna diplomacija predsednikov držav in vlad.

Našo prvo tezo, da v sodobni diplomaciji tradicionalno vlogo predstavljanja države preko veleposlaništev vse bolj izpodriva t. i. osebna diplomacija državnikov, torej lahko potrdimo. V sodobni diplomaciji je opaziti nekatere nove in drugačne metode, pri čemer je pojav oziroma znatno povečana vloga osebne diplomacije na najvišjem vrhu gotovo najopaznejša.

Moderne diplomatske dobe si brez skoraj vsakodnevnih državnih obiskov in srečanj na vrhu ne predstavljamo več. Zaradi srečanj, ki se jih udeležujejo državni voditelji, je vloga veleposlanikov oziroma profesionalnih diplomatov gotovo manjša kot v obdobju klasične diplomacije. Kljub temu pa nikakor ne moremo trditi, da je osebna diplomacija na vrhu nadomestila poklicno diplomacijo. Kot pravi Vukadinović (1995: 120), so “sestanki voditeljev držav samo dokaz novih razmer v mednarodnih odnosih, možnosti hitrega komuniciranja in seveda želje državnikov, da bi potovali in svoja stališča osebno predstavljali na najvišji ravni”. Pri diplomaciji summitov gre torej velikokrat za prestiž in iskanje publicitete, ki ju zaradi soja medijskih žarometov izrabljajo najvišji državniki.

Druga teza, ki smo jo želeli preveriti v tem diplomskem delu, pa se je nanašala na vpliv državnih obiskov na promocijo oziroma širšo prepoznavnost Slovenije. Izhajali smo iz dejstva, da je Slovenija v razmeroma kratkem času po osamosvojitvi gostila precej najpomembnejših svetovnih političnih osebnosti in ti obiski so vsaj v slovenski javnosti vzbudili veliko zanimanja. Predvidevali smo, da so znatno prispevali tudi k slovenski prepoznavnosti v svetu. Pod drobnogled smo vzeli štiri najodmevnejša državniška srečanja, ki so se vršila v Sloveniji. Pri vsakem srečanju smo poskusili oceniti dvoje: komunikacijsko podporo srečanju s strani vlade in učinek te podpore za promocijo države na tujem. Slednje smo določali na osnovi analize poročanja tujih medijev. Ugotovili smo, da je bil promocijsko najuspešnejši ameriško-ruski vrh oziroma srečanje ameriškega predsednika Busha z ruskim kolegom Putinom na Brdu leta 2001. Čeprav je bila Slovenija na tem vrhu le v vlogi organizatorice in gostiteljice, lahko zatrdimo, da je srečanje izkoristila tudi sebi v prid. Poleg brezhibne organizacije je namreč tudi medijsko uspela opozoriti nase. Sicer je bil trend povečanega pojavljanja v medijih na tujem opazen tudi pri ostalih obravnavanih obiskih, a veliko več od osnovnega poročanja o odvijanju obiskov ter pohval organizaciji Slovenija žal ni pridobila. Naše teze torej ne moremo potrditi v celoti, ampak le delno, saj do 'znatnega' vpliva na promocijo države zaradi državnih obiskov ni prišlo.

Ob tem pa ni odveč opozoriti na dejstvo, da je poročanje tujih medijev o nekem dogodku (kamor prištevamo npr. število prisotnih novinarjev, količino objavljenih člankov in reportaž in ton novinarskega poročanja o dogodku) le eden od pokazateljev (ne)uspešne promocije. Za verodostojnejše ocene o pomenu visokih državnih obiskov bi gotovo morali upoštevati več faktorjev in narediti kompleksnejšo primerjalno analizo. Kljub temu pa menimo, da smo s to

diplomsko nalogo vsaj opozorili na pozitivno korelacijo med državnimi obiski in njihovo medijsko privlačnostjo.

Če torej zaključimo: Slovenija kot mlada, majhna in neproblematična država sama po sebi ne vzbuja posebnega zanimanja svetovne javnosti in medijev. Slednji so nanjo pozorni le ob 'velikih dogodkih' in temu pojmu so se zaenkrat približali le nekateri državniški obiski na najvišji ravni ter nepričakovana uvrstitev slovenske nogometne reprezentance na svetovno prvenstvo. Glede na že pregovorno izmuzljivost športne sreče bi morala torej Slovenija svoj potencial v pritegnitvi medijske pozornosti iskati predvsem v političnih srečanjih. Pri tem ji je v pomoč tudi ugotovitev, da se je slovenska samostojnost 'zgodila' v času, ki je - gledano s stališča zgodovinskega razvoja diplomacije - prežet z diplomacijo na vrhu. Prav je, da Slovenija to zgodovinsko dejstvo sprejme in ga za dosego svojih zunanjepolitičnih ciljev (kamor promocija in ustvarjanje pozitivnega imidža države nedvomno sodita) kar najbolje izkoristi. Zato si lahko le želimo, da bi v prihodnosti gostili še več državnih srečanj.

7. VIRI

SEKUNDARNI VIRI

- Ameriško-rusko srečanje v Sloveniji, <http://www.gov.si/ljubljana-summit/si/index.html> (12. 5. 2003).
- Anžin, Boštjan (2000): *Prepoznavnost in imidž Slovenije v Evropski uniji*. Diplomaska naloga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Barston, R. P. (1988): *Modern Diplomacy*. Longman, New York.
- Benko, Vlado (1997): *Znanost o mednarodnih odnosih*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Benko, Vlado (1998): Mesto in funkcije diplomacije v razvoju mednarodne skupnosti. V Milan Jazbec (ur.): *Diplomacija in Slovenci: zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, 39-58. Založba Drava, Celovec.
- Berridge, G. R. (2002): *Diplomacy: Theory and Practice*. Palgrave, New York.
- Blake, Robert, ur. (1993): *Oxfordova enciklopedija zgodovine: Od 19. stoletja do danes*. DZS, Ljubljana.
- Brglez, Milan (1998): Kodifikacija sodobnega diplomatskega prava. V Milan Jazbec (ur.): *Diplomacija in Slovenci: zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, 59-88. Založba Drava, Celovec.
- Feltham, Ralph George (1993): *Diplomatic Handbook*. Longman, New York.
- Guzelj, Tamara (1994): *Diplomatski protokol*. Diplomaska naloga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

- Hahonina, Ksenja (2002): Predsednikova darila. *Mladina*, 19. 8.: 44-47.
- Hamilton, Keith in Langhorne, Richard (1995): *The Practice of Diplomacy – Its Evolution, Theory and Administration*. Routledge, London.
- Janković M. Branimir (1988): *Diplomatija: Savremeni sistem*. Naučna knjiga, Beograd.
- Jelić, Aleksandar (1978): *Savremeno diplomatsko pravo*. Institut za medjunarodno politiku i privredu, Beograd.
- Kosin, Marko (1997): Kakšno profesionalno diplomatsko službo bi rabila Slovenija. *Teorija in praksa*, 34 (2), 228-240.
- Kronologija dogodkov v letu 2002, <http://intranet.sigov.si/uvi/slo/koledar/kronologija-2002.pdf> (14. 6. 2003).
- Kršinar, Igor (2001): Kongres vladarjev. *Mag*, 6. 6.: 42-43.
- Langhorne, Richard (1997): Current Developments in Diplomacy: Who are the Diplomats Now? *Diplomacy&Statecraft*, 8 (2), 1-15.
- Lušić, Bisera (2002): Poruke s Bleda. *Dnevnik*, 3. 6.: 2.
- Mekina, Igor (2001a): Kmečka ohcet. *Mladina*, 28. 5.: 16-18.
- Mekina, Igor (2001b): Simbolika kraja pogajanj. *Mladina*, 28. 5.: 19.
- Mekina, Svetlana (2002): Samit šefova srednjoevropskih država: Alan Ford u Alpima. *Vreme*, 11. 6., <http://www.vreme.com/cms/view.php?print=yes&id=315630> (3. 6. 2003).
- Mikolić, Mario (1995): *Diplomatski protokol – praksa u republici Hrvatskoj i neke praktične upute*. Mate, Zagreb.

- Ministrstvo za zunanje zadeve Zvezne republike Nemčije, http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/aamt/aufgaben/abteilungen/protokoll_html#2 (28. 5. 2003).
- Mitić, Miodrag (1999): *Diplomatija*. Zavod za udžbenike i ustavna sredstva, Beograd.
- Nick, Stanko (1997): *Diplomacija – metode i tehnike*. Barbat, Zagreb.
- Osolnik, Marjan (1998): Diplomatski protokol. V Milan Jazbec (ur.): *Diplomacija in Slovenci: zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, 140-159. Založba Drava, Celovec.
- Papežev obisk v Sloveniji, <http://www.sigov.si/pope/obisk-slo.html> (6. 5. 2003).
- Pogovor s Špelo Furlan, svetovalko bivšega predsednika republike Milana Kučana, Ljubljana, 9. septembra 2003.
- Pogovor s Tanjo Koprivc Kolenc iz Protokola Republike Slovenije, Ljubljana, 2. julija 2003.
- Pogovor z Brigito Mark in Janezom Voukom iz Sektorja za obveščanje tuje javnosti in za promocijo države na Uradu vlade za informiranje, Ljubljana, 13. junija 2003.
- Politbarometer PB6/01, <http://www.uvi.si/slo/javno-mnenje/pdf/junij-2001.pdf> (23. 6. 2003).
- Pozdravni nagovor predsednika Milana Kučana na poslovni konferenci ob uradnem obisku na Portugalskem: Pomembnost strateških zavezništov med manjšimi državami, http://www2.gov.si/uprs/uprs_slo.nsf/4f0e6b3d16bb4c8dc125678c003a80ab/d5113f7509d12a54c12568b20029c411?OpenDocument (30. 4. 2003).
- Program obiska papeža Janeza Pavla II., <http://intranet.sigov.si/uvi/slo/koledar/dogodki/papez-slomsek/> (6. 5. 2003).

- Russett, Bruce in Starr, Harvey (1996): *Svetovna politika*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Serajnik Sraka, Nada (1998): Kako komunicira država z mednarodnimi javnostmi: Primer Slovenije. *Teorija in praksa*, 35 (4), 686-701.
- Serajnik Sraka, Nada (2001): Komunikacijska podpora ob srečanju Bush-Putin. *Piar – Časopis Slovenskega društva za odnose z javnostmi*, 7 (2), 1-5.
- Simoniti, Iztok (1994): Diplomatsko pravo. *Teorija in praksa*, 31 (5-6), 535-557.
- (1994): *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. DZS, Ljubljana.
- Sovdat, Petra (2002): *Organizacija protokolarne službe v Republiki Sloveniji: primerjalna evropska perspektiva*. Diplomaska naloga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- 9. srečanje predsednikov srednjeevropskih držav, <http://www.uvi.si/slovenija-summit/slo/srecanje/> (6. 5. 2003).
- STA (1996a): Organizacijski odbor zadovoljen s papeževim obiskom, 24. 5., <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=384744> (15. 5. 2003).
- STA (1996b): Večer: Anketa po papeževem obisku v Sloveniji, 23. 5., <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=384898> (15. 5. 2003).
- STA (2001a): Karahanov: Srečanje Putin-Bush bo Slovenijo popeljalo v vrh zgodovine, 6. 6., <http://www.sta.si/bilten.php?s=b&d=07.06.2001> (15. 5. 2003).
- STA (2001b): Za vrh Bush-Putin dodatno več kot 425 milijonov proračunskih tolarjev, 21. 6., <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=34283> (15. 5. 2003).

- STA (2001c): Evropski tisk po vrhu Bush-Putin hvali Slovenijo, 18. 6., <http://www.sta.si/bilten.php?s=b&d=19.06.2001> (15. 5. 2003).
- Šonc, Andreja (2000): *Veliki državniški obiski – komuniciranje slovenske vlade z javnostmi ob obisku Billa Clintona v Sloveniji*. Diplomaska naloga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Štok Škapin, Andreja (2003): *Diplomacija Svetega sedeža*. Diplomaska naloga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Trajkovski, Georgi (1990): *Diplomatski protokol*. Nova, Beograd.
- Turk, Petra (2001): Nekaj pravil vladnega protokola. *Piar – Časopis Slovenskega društva za odnose z javnostmi*, 7 (2), 18-19.
- Utenkar, Gorazd (2003): Predvsem v znamenju šivanja iraških ran. *Delo*, 31. 5.: 7.
- UVI (1999a): *Pisanje tujih medijev o obisku papeža*. UVI, Ljubljana.
- UVI (1999b): *Poročilo: Obisk predsednika ZDA v Sloveniji*. UVI, Ljubljana.
- UVI (2001): *Pregled poročanja tujih medijev o prvem srečanju ameriškega predsednika Georgea W. Busha in ruskega predsednika Vladimirja Putina*. UVI, Ljubljana.
- UVI (2002): *Pregled poročanja tujih medijev o Srečanju predsednikov držav Srednje Evrope*. UVI, Ljubljana.
- UVI (1999c): *Program obiska predsednika ZDA Williama J. Clintona - interno gradivo*. UVI, Ljubljana.
- (2002): *Veliki slovar tujk*. Cankarjeva založba, Ljubljana.

- Vidmajer, Saša (2003): Trgovina z obiski. *Sobotna priloga časnika Delo*, 10. 5.: 7.
- Vukadinović, Radovan (1995): *Diplomacija – strategija političnih pogajanj*. Arah consulting, Ljubljana.
- White, Brian (1997): Diplomacy. V John Baylis in Steve Smith (ur.): *The globalization of world politics: an introduction to international relations*, 249-262. Oxford University Press, Oxford.
- Zelmanović, Đorđe (1990): *Ilustrirani bonton in protokol*. Založba Obzorja, Maribor.
- Zloženka: Od brezove metle do srebrnega krožnika, <http://www.muzej-nz.si/kucan/zlozenka.html> (10. 5. 2003).

PRIMARNI VIRI

- Navodilo za izvajanje sklepa o določitvi protokolarnih pravil in sklepa o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi protokolarnih pravil (2002). Protokol RS, Ljubljana.
- Navodilo za ravnanje ob protokolarnih dogodkih (1994). Protokol RS, Ljubljana.
- Sklep o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS, št. 36/94).
- Sklep o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS, št. 95/02).
- Ustava Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/91).
- Zakon o zunanjih zadevah (Ur. l. RS, št. 1/91).
- Zakon o zunanjih zadevah (ZZZ-1) (Ur. l. RS, št. 45/01).